

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelun tuottajalle

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelun tuottajalle. Turvakotipalvelun tuottajalle voitaisiin myöntää valtion talousarvion puitteissa korvausta toimintaan, jonka tarkoituksena on erityisesti lähisuhdeväkivallan kohteena olevan henkilön ja hänen perheensä terveyden ja hyvinvoinnin sekä toimintakyvyn ylläpitäminen.

Esityksen tarkoituksena on varmistaa turvakotipalvelun tuottamisen rahoitus niin, että turvakotipalvelu olisi jokaisen sitä tarvitsevan saatavilla asuinpaikasta riippumatta.

Turvakotitoiminnan rahoituksen yleinen johto, ohjaus ja valvonta kuuluisivat sosiaali- ja terveysministeriölle. Terveyden ja hyvin-

voinnin laitos huolehtisi valtion varoista maksettavan korvauksen valmisteluun, korvauksen maksatukseen ja korvauksen käytön valvontaan liittyvistä tehtävistä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos tekisi turvakotipalvelun tuottajien kanssa sopimuksen viideksi vuodeksi ehdollisena niin, että valtion varoista maksettavan korvauksen määrä vahvistettaisiin vuosittain. Sosiaali- ja terveysministeriö vahvistaisi turvakotipalvelun tuottajille jaettavan vuotuisen korvauksen määrän.

Esitys liittyy valtion vuoden 2015 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2015.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYS	2
YLEISPERUSTELUT	3
1 JOHDANTO	3
2 NYKYTILA	3
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö	3
2.2 Lainsäädäntö ja käytäntö Pohjoismaissa	4
2.3 Eräiden Euroopan maiden lainsäädännön kehitys ja kansainvälinen kehitys	5
2.4 Nykytilan arviointi	6
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET	8
3.1 Tavoitteet	8
3.2 Keskeiset ehdotukset	8
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET	10
4.1 Taloudelliset vaikutukset sekä organisaatio- ja henkilöstövaikutukset	10
4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan	11
4.3 Vaikutukset eri kansalaisryhmien asemaan	11
4.4 Perustuslaki vaikutukset	12
5 ASIAN VALMISTELU	12
6 RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ	12
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	13
1 LAKIEHDOTUKSEN PERUSTELUT	13
LAKIEHDOTUS	22
Laki valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelun tuottajalle	22

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmassa on asetettu tavoitteeksi turvakoti- paikkojen lisääminen ja niiden alueellisesti tasaisempi jakautuminen. Eduskunnan työ- ja tasa-arvovaliokunta on lausunnossaan hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2013 (TyVL 16/2012 vp) pitänyt tärkeänä, että turvakotipalveluista ja niiden järjestämisestä sekä rahoittamisesta säädetään lailla.

Suomi allekirjoitti ensimmäisten joukossa Euroopan neuvoston yleissopimuksen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (*CETS No. 2010*) (Istanbulin sopimus) vuonna 2011. Istanbulin sopimus on ensimmäinen eurooppalainen oikeudellisesti sitova ja myös kansainvälisesti erittäin merkittävä naisiin kohdistuvaa väkivaltaa koskeva yleissopimus. Sopimus täydentää ja merkittävin osin myös laajentaa niitä kansainvälisiä normeja, joita naisiin kohdistuvan väkivallan poistamiseksi on tähän mennessä annettu. Istanbulin sopimus velvoittaa voimaan tullessaan sopimuksen ratifioineita valtioita järjestämään lähisuhde- ja perheväkivallan uhreille muun muassa tarvittavat turvakotipalvelut yleissopimuksessa edellytetyin ehdoin. Suomi valmistelee parhaillaan Istanbulin sopimuksen ratifiointia.

YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevaa yleissopimusta, (SopS 67—68/1986; CEDAW-sopimus) käsittelevä Cedaw -komitea on antanut Suomelle vuosien varrella monia huomautuksia muun muassa turvakotipalvelujen vähäisyydestä naisiin kohdistuvan väkivallan uhreille. Komitea laatii määrävuosittain seurantaraportin YK:n jäsenmaiden toimista ja kiinnittää siinä huomiota kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevaan yleissopimukseen (CEDAW 1979) ja sen seurannassa annettujen suositusten toimeenpanoon muun muassa naisiin kohdistuvan väkivallan ennaltaehkäisemiseksi ja väkivallan kohteen auttamiseksi.

Turvakotipalvelun järjestämisvastuu ja siihen liittyvät rahoituskysymykset ovat olleet

ongelmallisia asiaa eteenpäin vietäessä. Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen rakennepoliittisen ohjelman toimeenpanosta päätettäessä 29.11.2013 turvakodit päätettiin siirtää valtion vastuulle. Tällä lakiesityksellä säädetään turvakotipalvelun tuottajalle valtion varoista maksettavasta korvauksesta ja sen perusteista, joista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Suomessa ei ole lainsäädäntöä lähisuhdeväkivallan uhrin turvakotipalveluista. Kunnan palveluiden järjestämisvastuuta voidaan pitää kuitenkin yleisenä, jo perustuslaista lähtevänä velvollisuutena. Suomen perustuslaki (731/1999) ja kansainväliset ihmisoikeussopimukset määrittelevät lähisuhdeväkivallan uhrin oikeuksia. Suomen perustuslain mukaan (7 §) jokaisella on oikeus elämään, henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Edelleen perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivaltaa vastustavan erikoisyksikön suositusten (EG-TFV (2008)6), mukaan 10 000 asukasta kohden tulisi olla yksi turvakodin perhepaikka. Suomessa tämän perusteella tulisi olla noin 530 perhepaikkaa. Euroopan neuvoston (EN) suositukset turvakotipaikkojen määrästä on otettu Istanbulin sopimuksen lähtökohdiksi. Suomen turvakotien perhepaikkamäärä on noin 120 perhepaikkaa.

Istanbulin sopimuksen 23 artikla velvoittaa osapuolet ryhtymään tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimiin asianmukaisten, helposti saavutettavien turvakotien perustamiseksi riittävässä määrin. Yleissopimus ei kuitenkaan sitovasti määrittele tarvittavien turvakotien määrää. Istanbulin sopimuksen selitysmuistiossa viitataan Euroopan neuvoston suositukseen (EG-TFV (2008)6). Istanbulin

sopimuksen selvitysosio ei ole sitova vaan tulkintaa auttava asiakirja.

Suomalaiset turvakodit eroavat toisistaan kooltaan, toimintamodoiltaan ja osittain työmenetelmiltään. Suurin osa turvakodeista toimii järjestöjen ylläpitämänä (12 Ensi- ja turvakotien liitto, 1 Folkhälsan, 1 Monika Naiset liitto). Viisi turvakotia toimii kuntien ylläpitämänä. Ensi- ja turvakotien liitto on lastensuojelujärjestö, joka alkoi kehittää turvakotitoimintaa antaakseen suojaa niin lapselle kuin tämän äidille kodin väkivaltaisuudelta.

Turvakotien toiminta on perustunut sopimuksiin kuntien kanssa. Kunnat ovat ostaneet turvakotipaikan aina henkilöön sidotulla maksusitoumuksella tarvearvion perusteella tai kunnat ovat ostaneet tietyn perhepaikkamäärän vuodeksi, jolloin turvakoti voi ottaa kyseisen kunnan asukkaita turvakotipaikalle olemassa olevan maksusitoumuksen turvin.

Kuntien ostamien turvakotipalvelujen määrä vaihtelee vuosittain ja paikkakunnittain ja on riippuvainen kunnan taloudellisesta tilanteesta. Turvakotipaikkaa on tarjottu usein lastensuojelullisena toimenpiteenä. Tämän vuoksi yksinäisillä aikuisilla on ollut hankalampaa saada turvakotisijoitusta. Joissain kunnissa on päädytty tuottamaan turvakotipalvelut itse ja pidetty tätä ratkaisua edullisempaan, kuin tavanomaista turvakotipalvelun ostamista. Viidellä kunnalla on kunnan ylläpitämä turvakoti. Pelkästään turvasuuntoon tai hotelliin sijoittaminen ilman tukihenkilöstön kriisiapua tai muitakaan tukipalveluita, ei ole turvakotipalveluksi luokiteltavaa apua.

Ensi- ja turvakotien liitto ry:n kuuluvat turvakodit sijaitsevat eri puolilla Suomea. Turvakodit ovat itsenäisiä yhdistyksiä, jotka ovat halunneet liittyä Katto-organisaationa toimivaan Ensi- ja Turvakotien liitto ry:n. Liiton turvakodit kattavat suurimman osan turvakodeista. Niitä on tällä hetkellä 12. Vuonna 2013 Ensi- ja turvakotien liitto ry:n 12 turvakodissa oli asiakkaita yhteensä 2 154, joista lapsia oli 1 154 eli hiukan enemmän kuin puolet. Naisia oli 952 ja miehiä 51. Asiakkasmäärä vuonna 2012 oli 250 enemmän kuin vuonna 2013, jolloin oli kaksi turvakotia vähemmän. Asiakkaista 42 % oli alle 30-vuotiaita naisia ja alle kaksivuotiaita lapsia

oli noin 50 %. Joka neljäs asiakas puhui kieleenään muuta kuin Suomea. Turvakodin asiakkaista tuli itse 36 %, sosiaalitoimen ohjaamana 35 % ja poliisi ohjasi 7 %.

Turvakodit tarjoavat suojaa ja akuutin kriisiavun lähisuhdeväkivaltaa kohdanneelle henkilölle ja hänen alaikäisille lapsilleen.

Väkivaltatyön avopalvelut tarjoavat tarvittaessa pitkäaikaistakin tukea perheväkivallan aiheuttaman tilanteen ratkaisemiseen ja kriisistä selviytymiseen. Avopalveluista voi saada tukea turvakodissa olon jälkeen tai jos on kokenut väkivaltaa, mutta ei tarvitse ympärivuorokautista turvaa. Apu voi olla ajanvaraukseen perustuvaa keskusteluapua väkivaltatyön ammattilaiselta, ohjattu vertaisryhmä tai esimerkiksi tuettua asumista. Osalle apua tarvitsevalle henkilölle tämä kunnan järjestämä apu on riittävä, eikä henkilö tarvitse turvakodin intensiivistä akuuttia kriisiapua.

Kuntien oma turvakotitoiminta on ollut vuosien varrella vähäistä. Viidellä kunnalla on omaa turvakotitoimintaa usein yhdistettynä johonkin palvelupisteeseen. Yleensä turvakodin paikkamäärä on muutama perhepaikka. Jotkut kunnat ovat tarjonneet lähisuhdeväkivallan asiakkaille turva-asunnon ilman mitään muita palveluita ja korvanneet tällä turvakotipalvelun. Kuntien vaihtelevat käytännöt ja lyhytjänteinen toimintapolitiikka on vaikuttanut rahoituspohjan epävarmuuteen. Osittain tästä syystä turvakotipalveluilla ei ole ollut kilpailevia markkinoita. Turvakotien toiminnan rahoitus on ollut epävarmalla, lyhytjänteisellä pohjalla. Kunnat ovat ostaneet palvelun yksityisiltä palveluntuottajilta tai tuottaneet palvelun itse.

Turvakotipalvelut on tarkoitettu kaikille lähisuhdeväkivaltaa kohdanneille tai sen uhan alla eläville henkilöille, niin naisille kuin miehillekin yksinään tai yhdessä heidän alaikäisten lastensa kanssa. Turvakotipalveluihin voidaan ohjata muitakin vastaavanlaista suojaa ja tukea tarvitsevia, kuten kunniaan liittyvän väkivallan ja vainon kohteena olevia.

2.2 Lainsäädäntö ja käytäntö Pohjoismaissa

Tanskan ja Norjan lainsäädännössä säädetään turvatusta asumisesta kriisikeskuksessa.

Norjassa kriisikeskuslaki on ollut voimassa vuodesta 2010 ja Tanskassa säännökset ovat olleet sosiaalipalvelulaissa vuodesta 2004 lähtien. Molemmissa maissa lainsäädäntö lähtee siitä, että kuntien on tarjottava tilapäismajoitus naisille ja Norjassa myös miehille ja hänen mukana oleville lapsille, jotka ovat joutuneet lähisuhdeväkivallan uhan tai väkivallan kohteeksi. Lainsäädännön mukaan turvaan ja tilapäiseen majoitukseen kuuluu huolenpito ja tuki. Tanskassa on kiinnitetty erityistä huomiota vähemmistökulttuureista tuleviin naisiin, jotka elävät väkivaltaisessa suhteessa.

Ruotsissa turvaton asumisen käsite ei ole käytössä lakiteksteissä. Sen sijaan Ruotsin sosiaalihuoltolain 5 luvun rikosuhreja koskevan 11 §:ssä säädetään, että sosiaalipalvelujen tulee tarjota suojaa sitä tarvitseville. Tämän lisäksi sosiaalihuoltokunnilla on sosiaalilautakunnille, yleisohje (SOSFS 2009:22) ja käsikirja väkivaltaa kokeneiden naisten ja väkivaltaa todistamaan joutuneiden lasten kanssa tehtävästä työstä. Ohjeistuksessa todetaan, että turvaton asumisen lisäksi on tarjottava psykologista ja tunne-elämään liittyvää tukea.

Kunnat vastaavat Tanskassa ja Norjassa kriisikeskusten rahoituksesta, mutta valtio tukee rahoitusta. Norjassa kriisikeskusten rahoitus oli aiemmin jaettu valtion ja kuntien välillä siten, että valtio rahoitti 80 % kriisikeskusten toiminnasta ja kunnat 20 %. Rahoitusmallia muutettiin vuonna 2011, jolloin rahoitusvastuu siirtyi kokonaan kunnille. Tämä johti kriisikeskusten määrärahojen leikkauksiin. Norjassa kriisikeskusten rahoitus on sisällytetty valtion kunnille osoittamaan rahoituskokonaisuuteen. Tanskassa valtio maksaa puolet kriisikeskuksen menoista kunnille.

Ruotsissa rahoituskysymys on monimutkaisempi. Osa kriisikeskuksista on järjestetty kunnallisena palveluna, jota yksi tai useampi kunta rahoittaa. Kunnat saattavat saada avustusta vuorokausimaksuihin. Täysin yksityisten kriisikeskusten rahoitus rakentuu vuorokausimaksujen varaan. Suurin osa kriisikeskuksista toimii yhdistysten (nais- ja tyttöjärjestöt) toimesta. Niiden rahoitus muodostuu kuntien toiminta-avustuksista, vuorokausimaksuista ja lahjoituksista. Valtio voi tukea

kaikkien näiden järjestämistapojen rahoitusta.

Ruotsissa vuonna 2012 tehdyn turvattua asumista koskevan kartoituksen mukaan toiminta-avustuksen ja vuorokausimaksun yhdistelmä oli yleisin tapa rahoittaa kriisikeskuksen toimintaa. Näin oli etenkin yhdistysten tarjoamien palvelujen kohdalla. Yksityiset toimijat puolestaan ilmoittivat, että heidän toimintansa yleisin rahoitusmuoto olivat kuntien maksamat vuorokausimaksut. Tanskan kriisikeskusten paikkamäärä vuonna 2011 oli 362 paikkaa naisille ja 405 paikkaa lapsille.

Vuonna 2011 Norjassa oli 48 kriisikeskusta, joissa vuodepaikkoja oli kaiken kaikkiaan 768. Lasten ja miesten paikkamäärää ei ole eritelty. Miesten osalta turvaton asumisen tarve ratkaistaan vuokratuilla asunnoilla. Vain 48 prosentilla yöpyjistä oli mukanaan lapsia (Barlach, L, Stenager, K. Årsstatistik 2011 Kvinder och børn på krisecenter. Odense: Socialstyrelsen 2011.)

Ruotsissa aikuisille erityyppisissä turvatuissa asumismuodoissa olleiden kriisikeskuspaikkojen määrä keväällä 2012 oli noin 1 100. Mukana seuraaville lapsille oli noin 1 300 paikkaa (Kartläggning av skyddade boenden i Sverige. Stockholm: Socialstyrelsen; 2013.)

Tanskan ja Norjan kriisikeskusten työntekijät ovat pääsääntöisesti palkattuja tehtäväänsä. Tanskassa vapaaehtoiset hoitavat yövuoroja niin, että ympäri vuorokauden auki olevissa kriisikeskuksissa jopa 61 prosenttia yötyöntekijöistä on vapaaehtoisia, Norjassa käytetään vapaaehtoisia vartijoita täydentämään ammatillista henkilöstöä. Ruotsissa 55 prosenttia kriisikeskusten työntekijöistä oli vapaaehtoisia sosiaalihuoltokunnan kartoituksen mukaan vuonna 2011.

2.3 Eräiden Euroopan maiden lainsäädännön kehitys ja kansainvälinen kehitys

Turvakotipalvelujärjestelmän historia on varsin lyhyt verrattuna moneen muuhun sosiaalipalveluun. Euroopassa, Yhdysvalloissa ja Australiassa naisliikkeet ja naisaktivistit ovat olleet perustamassa turvakoteja ja naisille tarkoitettuja kriisiyksiköitä. Ensimmäinen eurooppalainen turvakoti avattiin Lontoossa

vuonna 1971. 1980-luvulta alkaen turvakotien, auttavien puhelinpalveluiden tai kriisiapua antavien avopalveluiden määrä kasvoi eri maissa.

Turvakotitoiminnan lähtökohdissa on maittain paitsi linjaeroja myös yhtäläisyyksiä. Esimerkiksi Ruotsin ja Iso-Britannian turvakotitoiminta on kiinteässä yhteydessä naisliikkeeseen ja sen päämääriin. Suomalaisen järjestelmän juuret ovat lastensuojelussa. Yhteistä Suomen, Ruotsin ja Iso-Britannian turvakotitoiminnalle on, että yleensä järjestöt ylläpitävät turvakoteja. Suomi eroaa monesta muusta maasta siinä, että meillä turvakodit eivät ole salaisissa osoitteissa, sekä siinä, että turvakodit ovat avoimia myös miehille.

Euroopan maiden turvakotipaikkalukuja vertailtaessa Suomi sijoittuu vertailussa alle puolen välin. Eniten paikkoja suhteutettuna asukasluvuun on Luxemburgissa, Slovakiassa, Maltalla ja Hollannissa. Seuraavina tulevat Tshekki, Espanja, Saksa ja Itävalta. Heikoin tilanne on Kreikassa, Bulgariassa, Georgiassa, Makedoniassa ja Turkissa. Useissa maissa, Suomi mukaan lukien, turvakotipalvelujen tarjonta on alueellisesti epätasaisesti jakaantunut ja toimintaresurssit ovat alimitoitettuja.

Turkissa lainsäädäntö määrittelee turvakotien järjestämistä vastuun. Turkissa kuntien tulee vastata turvakotipalveluiden tarjoamisesta siten, että kuntalaisten käytössä on oltava yksi turvakoti 50 000 asukasta kohden.

Iso-Britannia ja Espanja ovat lisänneet turvakotien rahoitusta. Iso-Britanniassa rahoitus on sidottu lainmukaiseen velvollisuuteen järjestää asunto asunnottomille. Toisin sanoen nainen, joka on joutunut lähtemään kotoaan väkivallan vuoksi, luokitellaan asunnottomaksi ja hänelle on tarjottava paikka turvakodista. Myös Wienin kaupunki on taannut turvakotien rahoituksen. Ranskassa on kehitetty tietojärjestelmää avoimista turvakotipaikoista.

2.4 Nykytilan arviointi

Kunta järjestää turvakotipalveluita yleisen sosiaalipalvelujen järjestämistä vastuun nojalla muun muassa lastensuojelutoimenpiteenä, jolloin lapsi sijoitetaan vanhempansa kanssa turvakotiin. Tämä kertoo myös siitä, miksi

lasten määrä turvakotipalveluissa on niin suuri. Suurin osa turvakodin asiakkaista on vanhempia lapsineen. Turvakotipalvelua tuotetaan kuntien omalla toimintana tai voittoa tavoittelemattomasti järjestöjen toimesta. Palvelun tarkoituksena on palauttaa ja ylläpitää henkilön toimintakykyä ja itsenäisen suoriutumisen mahdollisuuksia.

Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksessä Lähisuhde- ja perheväkivallan uhreille tarjottavat turvakotipalvelut (STM 2010:1), käytiin läpi turvakotitoiminta ja sen haasteet. Selvityksen mukaan vuonna 2009 Suomessa arvioitiin olevan turvakotipaikkoja 123 (perhepaikkaa), mikä on noin 0,24 paikkaa 10 000 asukasta kohti, kun sen Euroopan neuvoston suositukseksi pitäisi olla 1 perhepaikka 10 000 asukasta kohti. Viimeisimmän selvityksen mukaan turvakotien perhepaikkojen määrä on 118 (THL selvitys kevät 2014).

Suomalaiset turvakodit eroavat toisistaan kooltaan, toimintamuodoiltaan ja osittain työmenetelmiltään. Suomessa lähisuhdeväkivaltaa kokevat ja sen uhan alla elävät naiset, miehet ja lapset ovat hyvin eriarvoisessa asemassa riippuen siitä, missä päin Suomea he asuvat, mikä on kotikunnan taloudellinen tilanne, miten hyvin kunnat ovat tiedostaneet väkivallan uhrin erityispalveluiden tarpeen tai onko uhri perheellinen vai ei. Turvakotien asiakkaat ovat samanaikaisesti sekä perheitä että yksin tulevia aikuisia, joilla kaikilla voi olla lähisuhdeväkivaltaan liittyvän palvelutarpeen lisäksi muita, toisistaan hyvinkin paljon poikkeavia palvelutarpeita. Ympäri vuorokautisia sosiaalipalveluja koskeva lainsäädäntö on asiakasryhmittäin eriytettyä eikä näin ollen tarjoa tukevaa ohjausta ympäri vuorokautiselle turvakotipalvelulle. Turvakotipalveluissa on asiakkaina kaiken ikäisiä, eri etnisiä ryhmiä edustavia ja myös erityistarpeisiä ihmisiä. Nykyisissä turvakodeissa erityisryhmien tarpeet, kuten esteettömyys ja ikäihmisten erityistarpeet, pyritään ottamaan huomioon, mutta aina siinä ei onnistuta. Turvakoteja on sijoitettu vanhoihin rakennuksiin, joiden muuttaminen kauttaaltaan nykyisiin vaatimuksiin vastaaviksi ei aina onnistu.

Säädökset turvakotipalvelujen järjestämistä vastuusta puuttuvat, joten palvelujen järjestämistä vastuu on epäselvä. Kunnat tarjoavat turvakotipalvelua kunnan yleisen järjestä-

misvastuun nojalla. Turvakotipalvelun rahoitus on ollut riippuvainen kunnan ostopalvelusopimuksista sekä yksittäisistä maksusitoumuksista. Rahoituksen vaihtelevuus ja epävarmuus tekee turvakotitoiminnan suunnittelun ja kehittämisen lyhytjänteiseksi. Tästä syystä turvakotipalvelujen saatavuus on ollut sattumanvaraista ja palveluja tarvitsevat ihmiset ovat olleet eriarvoisessa asemassa. Palvelun rahoitus pohjan vakauttaminen, palvelujen sisällön yhdenmukaistaminen ja kehittäminen sekä turvakotien perhepaikkojen lisääminen on ollut tavoitteena jo pitkään. Rakennepoliittisen ministeriryhmän ratkaisu marraskuussa 2013 vie Suomea lähemmäksi Istanbulin sopimuksessa esitettyä suositusta turvakotipalvelujen kattavuudesta.

Turvakotien toiminnan tueksi ja ohjeeksi sekä palvelujen laadulliseksi parantamiseksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitos julkaisi kesäkuussa 2013 Turvakotipalvelujen kansalliset laatusuositukset (Ohjaus 11/2013). Suomi pyrkii kehittämään turvakotipalvelujärjestelmää vähitellen Istanbulin sopimuksessa suositulle tasolle asteittain vuosikymmenen loppuun mennessä. Tällöin myös sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenne on toiminnassa uudistetussa muodossaan niin, että turvakotipalveluja voidaan tarkastella vähitellen osana sosiaali- ja terveydenhuollon palvelukokonaisuutta.

Sosiaali- ja terveysministeriö julkaisi sosiaali- ja terveystoimelle paikallisen ja alueellisen toiminnan ohjaamiseen ja johtamiseen lähisuhde- ja perheväkivallan ennaltaehkäisyyn suositukset (STM 2008:9). Suositusten toimeenpano kunnissa tukee kehitystä selkeiden lähisuhdeväkivaltaa ennaltaehkäisevien rakenteiden ja palveluiden aikaansaamiseksi.

Turvakotipalvelun määrittäminen lainsäädännössä maksuttomaksi valtion kustantamaksi palveluksi selkeyttää turvakotipalveluihin pääsyä ja vahvistaa kaikkien turvakotipalveluita tarvitsevien mahdollisuutta päästä palvelun piiriin.

Suomessa toimii 20 turvakotia. Kilpailua turvakotien tarjoamista palveluista ei ole ollut. Turvakotipalvelua ovat tarjonneet pääosin voittoa tavoittelemattomat järjestöt ja viisi kuntaa, joilla on omaa turvakotitoimintaa. Turvakotien koko vaihtelee tällä hetkellä 1—2 perhepaikasta 10 perhepaikkaan. Opti-

maalaisena kokona turvakodille voisi olla 7 perhepaikkaa. Ympäri vuorokautinen toiminta edellyttää vähintään seitsemän henkilötyövuoden jakamista vuorokaudelle turvakodin perhepaikkaluvusta riippumatta, jotta turvakotitoiminta olisi toimiva. Tällöin henkilöstön ja perhepaikkojen suhde olisi 1:1. Henkilöstömitoitusta tulee tarkastella lisäksi turvakodin lapsille suuntaavien palvelujen sekä turvakodissa olevien aikuisten henkilöiden avuntarpeen mukaisesti.

Tällä hetkellä turvakodit sijaitsevat pääasiassa Etelä- ja Länsi-Suomessa. Muualla toimii muutama turvakoti, kuten Rovaniemellä ja Joensuussa. Turvakotipalvelut ovat olleet rahoituksen osalta epävarmalla pohjalla ja riippuvaisia kunnan ostositoumuksista. Tämä on osaltaan vaikuttanut siihen, ettei tarjontaa turvakotipalveluista ole ollut. Turvakotipalvelut on kansainvälisesti luokiteltu julkisen yhteisön järjestämisvastuun piiriin kuuluvaksi. Suomessa kunta on järjestänyt turvakotipalvelun tarjoten palvelua itse tai ostamalla palvelun muualta. Mutta koska tämä palvelu ei ole ollut kunnan lakisääteinen velvollisuus, on kunnalla ollut mahdollisuus ohjata siihen määrärahaa harkintansa mukaan.

Turvakodit ovat taloudellisesti itsenäisiä palvelutuotantoyksiköitä. Jokaisella turvakodilla on oma budjettinsa, vaikka ne voivat kuulua jäsenenä katto-organisaatioon, kuten esimerkiksi Ensi- ja turvakotien liitto ry:een. Järjestötoimijat ovat voineet hakea tukea Raha-automaattiyhdistykseltä (RAY) hankerahoituksen kautta kehittämistoimintaan. RAY ei ole enää vuosiin rahoittanut järjestöjen toimintana sellaista toimintaa, joka on katsottu julkisyhteisön järjestämisvastuulla olevaksi toiminnaksi kuten turvakotipalvelut. Järjestöjen pääasiallinen tulonlähde ovat olleet kuntien ostopalvelusopimukset turvakotipalvelun tuottamisesta kunnan asukkaille, joko vuotuisin ostopalvelusopimuksin tai yksittäisin henkilöön sidotuin maksusitoumuksin. Maksusitoumuksella tai vuotuisen sopimuksen korvaaman turvakotipalvelun pituus on vaihdellut muutamasta päivästä muutamaan kuukauteen.

Vuonna 2012 keskimääräiseksi turvakoti-paikan hinnaksi on arvioitu noin 163 euroa vuorokaudessa. Arviossa on mukana yksittäinen turvakotipaikka sekä perhepaikka hal-

vimman ja kalleimman mukaan laskettuna. Turvakodissa vietetty aika on ollut keskimäärin 17 vuorokautta/asiakas. Näin laskettuna kunkin turvakodin vuotuinen budjetti on ollut noin 500 000 euroa. Myös kunnallisella puolella voidaan seurata tätä laskentakaavaa. Kuntien ostopalveluun käyttämän rahamäärän voi arvioida kertomalla keskeiset tunnusluvut: hoitopäivämaksun keskiarvon, asiakkuuden keskimääräisen keston ja asiakkaiden kokonaismäärän. Näin laskettuna kunnat ovat käyttäneet turvakotipalveluihin keskimäärin 500 000 euroa per turvakoti. Jatkossa olisi panostettava siihen, että Suomessa toimii valtakunnallinen laadukas ja kokonaisvaltainen turvakotiverkosto, josta löytyy myös erityisryhmien, kuten ikääntyvien ja vammaisten henkilöiden tarpeita huomioon ottavia ratkaisuja heidän turvakotiin pääsyä turvaamiseksi. Myös apua tarvitsevien erilaiset kulttuuritaustat olisi mahdollisuuksien mukaan otettava huomioon. Näiden haavoittuvassa asemassa olevien erityisryhmiä auttavien turvakotien resurssitarve voi olla suurempi kuin tavanomaista turvakotipalvelua tarjoavan turvakodin.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Turvakotipalvelu määriteltäisiin lainsäädännössä ympärivuorokautiseksi, asiakkaalle maksuttomaksi kriisityön yksiköksi, johon lähisuhdeväkivaltaa tai sen uhkaa kokeva henkilö tai perhe voi mennä oma-aloitteisesti tai viranomaisen tai muun tahon ohjaamana, tarvittaessa myös nimettömänä. Turvakotipalvelu olisi asiakkaalle maksutonta valtion kustantamaa sosiaalipalvelua, jonka tuottamiseen voitaisiin osoittaa valtion varoista määrärahaa tietyin ehdoin. Lainsäädännön tavoitteena olisi selkeyttää ja helpottaa turvakotipalveluihin pääsyä ja kehittää kaikkien turvakotipalvelua tarvitsevien mahdollisuutta päästä palveluun asuinpaikasta riippumatta. Turvakotipalvelua tarjottaisiin niin, että jokaiselle turvakotipalvelua tarvitsevalle voisi

löytyä sopiva ja oikeat palvelut tarjoava turvakoti.

Tavoitteena olisi kehittää turvakodeista tietyn minimikoon täyttäviä kodinomaisia palveluyksiköitä. Ympärivuorokautisen toiminnan minimihenkilöstö on seitsemän työntekijää. Turvakotien henkilöstömäärä vaihtelee riippuen siitä, kuinka iso turvakoti on ja onko se ehkä erikoistunut johonkin toimintaan. Tämä tavoite toteutettaisiin vähintään 2–3 vuoden siirtymäajalla hyödyntämällä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen suunnittelemaa turvakotien sijoittumisesta tarvetta vastaavasti eri alueilla Suomessa.

Lainmuutos selkeyttäisi turvakotipalvelujen tuottamista Suomessa, kohtelisi turvakotipalvelun tuottajia yhdenvertaisemmin, sekä takaisi paremmin myös palvelun laadun turvakodin sijaintipaikkakunnasta riippumatta. Lainmuutoksella turvakotipalvelun akuutin kriisihoidon vaihe tulisi valtion kustantamaksi, mutta avohuolto pysyisi edelleen kunnan vastuulla. Tämä jako edellyttää turvakotipalvelun tuottajan ja kunnan eri toimialojen, erityisesti sosiaalitoimen, hyvää yhteistyötä asiakkaan auttamiseksi.

3.2 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelun tuottajalle.

Turvakotitoimintaa voisi harjoittaa yksityinen taho kuten nykyin sekä kunta. Lakiehdotuksessa säädettäisiin perusedellytyksistä palvelun tuottajalle, jotta tämä voitaisiin valita palveluntuottajaksi, joka saisi valtion varoista korvausta. Lisäksi laissa annettaisiin valtuus valtioneuvoston asetuksella antaa tarkempia säännöksiä turvakotipalvelun tuottajaksi valittaville asetettavista edellytyksistä ja säätää myös tarkemmin valtion varoista maksettavan korvauksen määräytymisperusteiden painoarvoista sekä korvauksen jakamisesta. Turvakotipalvelujen kansalliset laatusuosituksset asettaisivat turvakotipalvelulle tiettyjä kriteereitä, joita turvakotien tulisi noudattaa, jotta ne olisivat oikeutettuja tämän lain mukaiseen korvaukseen valtion varoista. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos laatisi so-

pimukset parhaiten kriteerit täyttävien turvakotipalvelujen tuottajien kanssa. Yksityistä ja kunnallista turvakotipalvelun tuottajaa tarkasteltaisiin tasavertaisina palvelun tuottajina, joita koskisivat kaikki tämän lain säännökset. Tämä edellyttää hyvää yhteistyötä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Sosiaali- terveysalan lupa- ja valvontaviraston sekä aluehallintoviranomaisten kesken. Yksityisten ja kunnallisten palveluntuottajien kohteleminen tasapuolisesti toisi läpinäkyvyyttä palveluntuottajien valikoitumisessa tehtäväänsä mutta myös yhdenvertaisuutta palveluihin ja niiden laatuun ja asettaisi näin turvakotipalvelun käyttäjät yhdenvertaiseen asemaan asuinpaikastaan riippumatta.

Ehdotetun lain mukaan turvakotipalvelun tuottajalle voitaisiin, valtion talousarvioon hyväksytyin määrärahan puitteissa, myöntää valtion varoista maksettava korvaus toimintaan, jonka tarkoituksena ovat yksilön ja hänen perheensä terveyden ja hyvinvoinnin sekä toimintakyvyn ylläpitäminen silloin kun henkilö on akuutin kriisiavun tarpeessa, jonka aiheuttaa lähisuhdeväkivalta. Sosiaali- ja terveysministeriö vahvistaisi turvakodeille vuosittain jaettavan määrärahan suuruuden.

Laissa säädettäisiin toiminnan korvaamisen edellytyksistä ja turvakotipalvelun tuottajan oikeudesta saada palvelujen tuottamisesta, käytettävissä olevan määrärahan puitteissa aiheutuvien kustannusten korvaukseksi laskennallisin perustein ennakoon maksettava korvaus, jonka käytön toteutuminen tarkistettaisiin vuosittaisella selvityksellä. Lakiin sisällytettäisiin myös enakkona liikaa maksetun korvauksen palauttamista ja korvauksen uudelleen jakamista koskeva säännös. Lakiin sisällytettäisiin turvakodin ja turvakotipalvelun ja lähisuhdeväkivallan määritelmät. Laissa määriteltäisiin perusteet turvakotipalvelusta saatavan korvauksen määrittämiseksi. Esityksessä ehdotetaan, että turvakotitoiminnan rahoituksen yleinen johto, ohjaus ja valvonta kuuluisivat sosiaali- ja terveysministeriölle.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos huolehtisi turvakotipalvelun tuottamiseen liittyvien sopimusten valmistelusta sopimusten solmimisesta valittujen palveluntuottajien kanssa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos huolehtisi myös sille turvakotitoimintaan jaettavaksi osoitetun määrärahan jakamisesta. Sillä olisi

merkittävä rooli turvakotitoiminnan kehittämisessä ja palvelun laadun valvonnassa ja turvakotitoiminnan ohjauksessa sekä yhteistyössä turvakotien kanssa sekä turvakotipalvelun henkilöstön koulutuksen järjestämisessä. Turvakotipalvelun tuottaminen annettaisiin sopimuksella turvakotipalvelua tuottavalle toimijalle, joka täyttäisi parhaiten kriteerit palveluntuottajille, ottaen huomioon alueen turvakotipalvelun tarpeet. Kriteerit määriteltäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Turvakotipalvelutoimintaan valtion varoista maksettava korvaus poikkeaisi jossain määrin valtionavustuslain tarkoittamasta määrärahamallista. Tämä ei kuitenkaan estä valtionavustuslain tiettyjen menettelytapoja koskevien säännösten soveltamista myös turvakotipalvelun tuottamista koskevaan toimintaan myönnetyn korvauksen osalta. Valtionavustuksella tarkoitetaan valtionavustuslain (688/2001) 1 §:n 1 momentin mukaan tuen luonteista rahoitusta tietyn toiminnan tai hankkeen avustamiseksi. Valtionavustuslain 3 §:n 3 momentin 1 kohdan perusteella valtionavustuksena ei kuitenkaan pidetä sellaista korvausta, jonka saamisoikeus perustuu lakiin ja myönnettävän määrän määräytymisperuste säädetään yksityiskohtaisesti laissa. Hallituksen esityksessä valtion varoista maksettavaksi korvaukseksi turvakotipalvelun tuottajalle ehdotetaan korvausta, jonka saaminen perustuu lakiin ja näin kyseessä olisi kyse juuri valtionavustuslaissa tarkoitettusta tilanteesta. Toisaalta valtionavustuslain 6 §:n mukaan valtionavustus ei voi pääsääntöisesti kattaa avustuksen kohteena olevan toiminnan kustannuksia kokonaisuudessaan, mikä tulisi olemaan usein tilanne turvakotitoimintaan jaetun määrärahan suhteen.

Lisäksi hallituksen esityksessä ehdotettaisiin turvakotipalvelun tuottajalle jaetun määrärahan uudelleen jakoa tietyin edellytyksin. Tämä lisäisi määrärahan jaon harkinnanvaraisuutta ja joustavuutta. Näistä syistä esitetään, että turvakotipalvelun tuottamistoimintaan jaetun määrärahan suhteen sovellettaisiin valtionavustuslain määrärahan valvontaa, takaisinperintää ja tietojensaantia koskevia säännöksiä, siltä osin kuin tällä lailla ei toisin säädettä.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset sekä organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

Turvakotipalvelua on pidettävä julkisen vallan vastuulla olevana sosiaalipalveluna. Tähän asti se on ollut kunnan järjestämää palvelua ilman selkeää lakisäätelistä veloitetta, mikä on tehnyt siitä epävarman niin palvelun tuottajalle kuin asiakkaalle.

Lähisuhdeväkivallasta aiheutuvia yhteiskunnallisia kustannuksia on tutkittu eri yhteyksissä. Tuoreimpia niistä on Norjassa ilmestynyt tutkimus lähisuhde- ja perheväkivallan kustannuksista vuonna 2012. Tutkimuksen mukaan lähisuhde- ja perheväkivallan kustannukset olivat vuonna 2012 600—800 miljoonaa euroa. Suurimmat kustannukset aiheutuivat siitä, että uhrin joutuivat osittain tai kokonaan työelämän ulkopuolelle. Norjassa on arvioitu, että väkivallan ennaltaehkäisystä ja väkivallan aiheuttamien seurausten hoitamisesta aiheutuu julkiselle puolelle vuositasolla 300—350 miljoonan euron kustannukset. Suurimmat kustannukset muodostuvat lastensuojelu- ja turvakotipalveluista. Suomessa vastaavanlainen tutkimus on laadittu 2001 (*Markku Heiskanen — Minna Piispa: Väkivallan kustannukset kunnassa. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2002:6*). Vaikka tutkimus on jo suhteellisen vanha, kertoo se kustannusten suuruusluokasta naisiin kohdistuvan väkivallan osalta. Tämän tutkimuksen loppuarvio naisiin kohdistuvan väkivallan kustannuksista oli 91 milj. euroa vuositasolla. Väkiältä ei ole maassamme vähentynyt, joten kustannukset eivät todennäköisesti ole ainakaan laskeneet. Keski-koisessa kaupungissa tämä tarkoittaa 103 000 euron kustannuksia yhden kuukauden aikana.

Turvakotipalvelulla autetaan väkivallan uhria toipumaan ja kuntoutumaan takaisin yhteiskuntaan mahdollisimman nopeasti. Mitä nopeampaa palautuminen on, sitä vähemmän siitä aiheutuu kustannuksia yhteiskunnalle.

Kartoitus turvakotipaikkojen tarpeesta eri puolilla Suomea tehdään Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen toimesta. Vuonna 2014 Haja-asutusalueiden turvakotimallia kehitetään muun muassa kansallisen sosiaali- ja

terveydenhuollon kehittämissuunnitelman rahoittamassa Väistö-hankkeessa Itä-Suomessa. Myös muita toimintamalleja ollaan kehittämässä turvakotitoiminnan oheen.

Rakennepoliittisen ohjelman mukaan turvakodit siirrettiin valtiolle. Samalla tarkoitukseen esitettiin osoitettavaksi valtion talousarvioon 8 miljoonaa euroa, joka muodostuisi siten, että 4 miljoonaa euroa irrotettaisiin momentilta 28.90.30 ”valtionosuus kunnille peruspalvelujen järjestämiseen” ja uutena valtionapuna osoitettaisiin 4 miljoonaa euroa, jotka tulisivat uudelle turvakotien rahoitusta koskevalle momentille talousarvioon sosiaali- ja terveysministeriön pääluokkaan momentille 33.60.52.

Turvakotitoiminnan rahoitukseen on esitetty valtion tulo- ja menoarviokehityksissä 2015—2018 8 000 000 euroa/vuosi. Talousarvioon osoitettavalla määrärahalla katettaisiin olemassa olevien turvakotipaikkojen määrää eli noin 123 perhepaikkaa. Tämä määräraha, ei kattaisi toistaiseksi avohuollon tukitoimia ennen turvakotijaksoa ja sen jälkeistä aikaa, vaan siitä kunnat huolehtisivat edelleen osana sosiaalipalveluja. Turvakotipalvelu rajattaisiin tämän vuoksi koskemaan turvakodissa akuutista kriisistä selviytymisen aikaa. Kuntien vastuulle jäisi vielä toistaiseksi avohuoltona tarjottava apu, jonka kunta voisi järjestää itse tai ostaa palvelun. Kun avohuoltona tarjottava apu on riittävä, avun tarjonta on kunnan vastuulla ja kustantama. Tästä aiheutuu kunnille vielä kustannuksia, vaikka ei niin paljon kuin ympärivuorokautisen turvakotioleskelun ostamisesta maksumuutoksina.

Turvakotipaikkojen määrän nostaminen valtakunnallisesti Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvaa väkiältä ja perheväkivaltaa vastustavaan Istanbulin sopimukseen suositusten mukaisesti, edellyttäisi turvakotipalvelujen kustannuksiin osoitetun määrärahan tason nostoa.

Korvausjärjestelmän käyttöönotto vakiinnuttaisi turvakotitoiminnan ja sen saatavuuden valtakunnallisesti tarpeita vastaavasti. Vuosittaisen avustuksen taso riippuisi kuitenkin edelleen valtion talousarviossa tarkoitukseen myönnettävästä määrärahasta.

Lakiin sisällytettäisiin myös säännös, jonka mukaan korvaukseen sovellettaisiin eräin

osin valtionavustuslain (688/2001) säännöksiä. Turvakotipalvelun tuottaja voisi edelleen hakea ja saada hankeavustuksia aikaisempaan tapaan.

Turvakotipalvelun tarve, tarjonta ja palvelun tuottaminen valtakunnallisesti tulisi arvioida esimerkiksi viiden toimintavuoden jälkeen. Tuolloin turvakotitoiminnan rahoitus olisi saatu vakiinnutettua eri puolella Suomea tarvetta vastaavaksi. Sitä voitaisiin tarkastella sosiaali- ja terveydenhuollon toimintakentän osana ja näin voitaisiin arvioida turvakotipalvelun toimintaympäristö uudelleen. Tuolloin pitäisi arvioida myös turvakotipaikkojen määrän riittävyys, rahoitustarve, rahoitusmenettelyn onnistuminen ja turvakotien kilpailutilanne. Tarvetta vastaavan turvakotipalvelun paikkamäärän saavuttaminen edellyttäisi kuitenkin vuotuisen määrärahan nostamista vastaavalle tasolle paikkamäärän lisäyksen kanssa. EN:n suosittelema taso Suomen väkilukuun suhteutettuna on noin 530 perhepaikkaa. Tämä edellyttäisi valtion talousarvioon varattavan määrärahan moninkertaista nostoa.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Lakiehdotuksessa esitettävä valtion varoista maksettava korvaus turvakotipalvelun tuottamisesta helpottaa turvakotipalvelujen tuottajien toimintaa, koska rahoitusvastuu selkenee. Sosiaali- ja terveystoimen sekä poliisin asiakkaina olevat henkilöt tai perheet olisi helpompi ohjata turvakotiin. Turvakotipalvelun ulkopuolelle toistaiseksi jäävät avohuolto olisi edelleen kunnan järjestämää toimintaa. Jako turvakotipalvelun eri jaksoihin selkeytyisi.

Turvakotipalvelun tuottajina voisivat toimia, kuten nykyisinkin, yksityiset tahot tai kunnallinen toimija. Vaikka turvakotipalvelun korvaus määriteltäisiin keskimäärin sellaiseksi, että se vastaisi niitä kustannuksia, joiden arvioidaan keskimäärin aiheutuvan turvakotipalvelun ylläpitämisestä, palvelujen laadukkaasta tuottamisesta ja henkilöstön koulutuksesta, jäisi kunnalle oma osuutensa lähisuhdeväkivallan ehkäisevää toimintaa muun muassa sosiaalityössä ja lastensuojelussa.

Lähisuhdeväkivallan kohdanneen henkilön tai sen uhan alla eläneen ohjaaminen tarpeellisiin palveluihin sekä yhteistyön tekeminen muiden toimijoiden kanssa on yksi kunnan viranomaisen tärkeimmistä tehtävistä.

Uudistuksella luotaisiin kansallinen koordinaatio ja laadunvalvonta sekä ohjaustehtävä Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle turvakotipalveluissa. Yhtenäisen lupa- ja valvontakäytäntö ja vertailtavuuden takaamiseksi olisi Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen yhteistyö sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviranomaisten kanssa erittäin tärkeää. Turvakoteja on tällä hetkellä noin 20. Tulevaisuudessa niiden määrän odotetaan lisääntyvän, jos tämä tapahtuu suunnitelmallisesti ja tarvetta vastaavasti yhdessä määrärahakehityksen kanssa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos tarvitsee lisäresursseja tehtävän hoitamiseksi.

Kunnan viranomaisille ei synny uusia tehtäviä. Päinvastoin tehtävät helpottuvat, kun turvakotipalveluun ohjaaminen helpottuu. Kunta voisi ohjata akuutin kriisiavun tarpeessa oleva turvakotiin ilman rahoitusvastuuta sijoituksesta. Kuntien vastuulle jäisi toistaiseksi avohuolto.

Turvakotipalvelujen kansalliset laatusuosituksiset (Ohjaus 11/2013) on laadittu turvakotipalvelun tuottajille ohjeeksi. Suosituksissa kuvataan toiminnan olennaisia ominaisuuksia, joissa asiakaslähtöisyys on johtava periaate. Laatusuosituksissa määritellään turvakotipalvelujen sisältö sekä asiakastyöskentelyn tavoitteet ja laatukriteerit. Rakennekriteerit kuvaavat hyvän laadun edellytyksiä kuten henkilöstön määrää, henkilöstön koulutustasoa, tiloja ja laitteita riippumatta erilaisista toimintaympäristöistä ja asiakasryhmistä. Rahoitusvastuun selkiytyminen vakiinnuttaa turvakotitoimintaa. Näin saadaan yhdenmukaistettua toimintaedellytyksiä ja palvelun laatua.

4.3 Vaikutukset eri kansalaisryhmien asemaan

Turvakodit säästävät yksilöä turhalta kärsimykseltä ja vähentävät sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksia. Turvakoti on paikka, jossa voi ottaa etäisyyttä väkivaltaan, olla

turvassa ja saada apua asioidensa selvittämisessä. Myös tekijä saa mahdollisuuden miettiä tekoaan ja ehkä hakeutua saamaan apua väkivaltaiseen käytökseensä. Turvakotipalveluista annettavan lain myötä lähisuhdeväkivallan sekä muut tämän kaltaisen väkivallan uhrin tulisivat yhdenvertaisempaan asemaan turvakotipalvelujen tarjonnan suhteen riippumatta siitä missä päin Suomea he asuvat. Turvakotipalvelua tarjottaisiin valtakunnallisesti niin, että jokaiselle voitaisiin pyrkiä järjestämään optimaalinen sijoituspaikka myös haja-asutusalueilla. Ennen kaikkea turvakotipalvelun tarjonnan parantuminen vaikuttaisi naisten asemaan ja turvallisuuteen, mutta myös heidän mukanaan seuraavien lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen. Lasten huomioon ottamista edellytetään monissa kansainvälisissä sopimuksissa sekä Suomen lastensuojelulaisissa. Turvakotisijoitus tai avun antaminen avopalveluissa tukee samalla Lastensuojelulain (417/2007) määräyksiä ja toteuttaa lasten oikeuksien sopimusta.

Suomalaisissa turvakodeissa voi yöpyä myös miehiä ja lapsia heidän mukanaan. Esitys parantaisi näin myös miesten asemaa.

Hallituksen esitykseen ei ole katsottu tarpeelliseksi tehdä erityistä sukupuolivaikutusten arviointia.

4.4 Perustuslakivaikutukset

Kuten lakiehdotuksessa todetaan turvakotipalveluja voivat nykyiseen tapaan tuottaa kunnat tai yksityiset palveluntuottajat.

Perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Perustuslainkohdan tarkoituksena julkisena hallintotehtävänä voidaan pitää myös julkisia palvelutehtäviä (HE 1/1998 vp, s. 179). Lakiehdotuksen perusteluissa viitataan useissa kohdin turvakotien järjestymisvastuun määrittelyyn.

Kuten nykyisin ja monessa muussa yhteydessä sosiaali- ja terveystaloudessa yksityistä palveluntuottamista voidaan pitää tarkoituksenmukaisena.

5 Asian valmistelu

Sosiaali- ja terveysministeriö antoi vuonna 2008 suositukset lähisuhde- ja perheväkivallan ennaltaehkäisevän työn järjestämiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriö teetti selvityksen turvakotipalveluista vuonna 2010. Tässä selvityksessä tarkasteltiin turvakotitilannetta Suomessa ja annettiin suositukset tilanteen parantamiseksi. Turvakotipalvelujen ohjeeksi on annettu kansalliset laatusuositukset 11/2013 Lakiesitys turvakodeista ja valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelun tuottajalle, on valmisteltu virkamiestyönä sosiaali- ja terveysministeriössä.

Hallituksen esitysluonnoksesta pyydettiin lausunnot seuraavasti: oikeusministeriö, sisäasiainministeriö, valtiovarainministeriön kuntaosasto, työ- ja elinkeinoministeriö, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto, Etelä-, Lounais-, Pohjois-, Itä-, Länsi- ja Sisä-Suomen sekä Lapin aluehallintovirasto, Suomen Kuntaliitto, Helsingin kaupunki, Turun kaupunki, Tampereen kaupunki, Espoon kaupunki, Vantaan kaupunki, Porvoon kaupunki, Rovaniemen kaupunki, Jyväskylän kaupunki, Joensuun kaupunki, Ensi- ja turvakotien liitto, Monika-Naiset liitto ry., Folkhälsanin turvakoti sekä Amnesty International Suomen osasto. Lausuntoaika oli poikkeuksellisen lyhyt asian taustaa koskevien selvitysten vuoksi.

Lausunnoissa esitystä pidettiin kannatettavana. Huomiota kiinnitettiin turvakotipalvelun järjestämistapaan a rahoituksen riittävyteen. Tarkempaa sääntelyä kaivattiin erilaisista yksityiskohdista. Lausuntojen esitykset on mahdollisuuksien mukaan otettu huomioon lakiehdotukseen. Täsmennyksiä voidaan tehdä annettavissa valtioneuvoston asetuksissa.

Lakiesitys on käsitelty Kunnallistalouden ja -hallinnon neuvottelukunnassa.

6 Riippuvuus muista esityksistä

Esitys liittyy valtion vuoden 2015 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotuksen perustelut

1 §. *Lain tarkoitus.* Pykälässä määriteltäisiin lain tarkoitus. Lain tarkoituksena olisi turvata turvakotipalvelut jokaiselle, naisille, miehille ja heidän kanssaan mahdollisesti saapuvilleen alaikäisille lapsille, joihin kohdistuu läheisyydessä väkivaltaa tai jotka elävät tällaisen uhan alla. Lain tavoitteena olisi kehittää laadukkaita ja kokonaisvaltaisesti turvakotiasiakkaita huomioon ottavia turvakotipalveluja. Lailla ei luoda subjektiivisia oikeuksia turvakotiin pääsyssä.

Tämä säännös vastaa Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta laaditun yleissopimuksen (Istanbulin sopimus) tavoitteita turvakotipalvelun kattavuudesta ja palvelujen saatavuudesta. Yleissopimus velvoittaa valtion turvaamaan riittävien turvakotipalvelujen tarjonnan kaikille palvelua tarvitseville.

Lain tarkoituksena olisi helpottaa turvakotiin pääsyä. Lain tavoitteisiin pääseminen edellyttää yhteistyötä eri toimijoiden välillä, erityisesti kunnan sosiaalitoimen sekä turvakodin välillä asiakkaan kokonaisvaltaiseksi auttamiseksi. Aluksi kehittämistyö keskittyy akuuttiin kriisityöhön.

2 §. *Soveltamisala.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin lain soveltamisalasta myönnettäessä valtion varoista maksettavaa korvausta turvakotipalvelun tuottaville toimijoille. Laki rajaa palveluntuottajat turvakotipalvelun tuottaviksi toimijoiksi, joilla voi olla muuta toimintaa eriyttynä valtion varoista maksettavaan korvaukseen oikeuttavasta toiminnasta. Palveluntuottajien valinta valtion korvauksen saavaksi tuottajaksi tehdään lain säännösten mukaisesti.

Pykälän 2 momentissa esitetään, että tämän lain mukaisten toimintaedellytysten täyttyminen tarkistettaisiin myös kunnallisten turvakotipalvelujen osalta. Turvakotipalvelun tuottajien keskinäisessä vertailussa sekä tasavertaisessa kohtelussa, säännös olisi tärkeä. Yleensä kunnallinen palveluntuottaja ei ole ollut kaikkien samojen säännösten alainen kuin yksityinen palveluntuottaja. Kunnalli-

nen palveluntuottaja joutuisi samojen tarkastusten ja esimerkiksi henkilöstömitoitusta koskevien määräysten kohteeksi kuin yksityinenkin ja sitä koskisivat muutoinkin samat säännökset valtion varoista maksettavan korvauksen käyttöön liittyvissä menettelyissä. Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen tulisi pyytää Aluehallintoviraston ja/tai Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston apua arvioidessaan kunnallisen palveluntuottajan toimilupakelpoisuutta. Tämä menettely koskisi kunnallista turvakotipalvelun tuottajaa, joka on tekemässä sopimusta Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa ja jolla ei valittavan säännösten mukaisesti ole toimilupia.

3 §. *Turvakodinmääritelmä.* Pykälässä olisi turvakodin määritelmä. Siinä lueteltaisiin myös turvakotiin menijän oikeuksia palvelun suhteen. Turvakodin määritelmänä käytettäisiin Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi laadittua yleissopimuksen (Istanbulin sopimus) määritelmää. Siinä turvakoti määritellään ympärivuorokautiseksi kriisityön yksiköksi, joka tarjoaa tilapäismajoituksen ja johon läheisuhdeväkivaltaa kokenut ja sen uhkaa kokeva henkilö tai perhe voi mennä.

Pykälässä taattaisiin palvelun maksuttomuus siitä riippumatta mistä henkilö turvakotiin tulee. Lisäksi kaikille turvakotiin hakeutujille ja siellä olijolle taattaisiin tarvittaessa mahdollisuus olla antamatta henkilötietojaan turvakodissa oleskelun aikana. Henkilötiedot olisi annettava, jos mukana seuraa alaikäinen lapsi. Pääsääntönä olisi henkilötietojen antaminen, ellei asiakkaan turvallisuustilanne muuta vaatisi. Asiakas voi kieltää henkilötietojensa luovuttamisen. Turvakotipalveluissa noudatetaan sosiaali- ja terveydenhuollon säännöksiä tietojen salassapidosta ja tietojen luovuttamisesta. Turvakotiin pääsisi ilman lähetettä, oma-aloitteisesti tai jonkin viranomaisen tai kenen tahansa turvakotitarpeen huomanneen ohjaamana. Nämä kaikki oikeudet perustuvat Istanbulin sopimuksen edellytyksiin.

Nimettömyyden takaaminen olisi mahdollista vain niin kauan, kuin henkilö on turvakodissa akuutin kriisivaiheen ajan. Turvakotijakson päättyessä, tulisi turvakodin ja asiakkaan kotikunnan sosiaalitoimen tehdä jatkosuunnitelma paluusta turvakodin ulkopuolelle. Jotkut henkilöt palaavat takaisin normaalielämäänsä eivätkä halua sen enempää apua. Heidän henkilötietojaankaan ei ole tarvetta luovuttaa. Niiden henkilöiden osalta, jotka tarvitsevat vielä tukea turvakotijakson jälkeenkin, neuvoteltaisiin kotikunnan kanssa avohuollosta ja sen sisällöstä. Turvakodin akuutin kriisihoidon jälkeinen aika ei olisi enää valtion varoin korvattavaa, vaan tämä avohuollon osuus olisi kunnan normaalia sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa, jota se tarjoaa asukkailleen muutoinkin. Kunnat voisivat antaa tämän palvelun itse tai ostaa sen joltain palveluntuottajalta, kuten nykyisinkin on mahdollista tehdä. Jotta henkilö saisi tämän palvelun, tulisi hänen osoittaa henkilöllisyytensä kotikunnan sosiaaliviranomaiselle. Laki sosiaalihuollon järjestämisestä (710/1982) koskee kunnan asukasta, jonka kotikunta kyseinen kunta on. Kotikunta määräytyy kotikuntalain perusteella (201/1994). Jotta kunta voi tarkistaa henkilön kotikunnan, henkilö veloitetaan kertomaan henkilöllisyytensä.

Turvakodit ovat kodinomaisia paikkoja, joissa työskentelee pääasiassa lähisuhdeväkivallan kriisityöhön erikoistunutta henkilöstöä. Turvakotien toimintaan sovelletaan yhtenäisiä valvonta- ja lupaohjeita. Turvakotien toiminta voidaan järjestää eri tavoin ja muun muassa harvaanasuttujen alueiden erityistarpeisiin ollaan kehittämässä turvakotipalvelujen toimintamuotoa, jossa suuremman väestöpohjan alueelle olisi sijoitettu keskusturvakoti. Keskusturvakodilla voisi olla harvaan asutulla alueella etäyksikkö tai joissain tapauksissa etäyksiköitä. Turvakodin etäyksiköllä tarkoitetaan erillisiä asuntoja, joissa asuvien asiakasprosessista vastaisi keskusturvakoti. Etäyksiköstä on jatkuva yhteys keskusturvakotiin, joka on alueen turvakoti, jossa olisi aina tarjolla ammattitaitoista henkilökuntaa keskustelemaan ja tukemaan asiakasta, vaikka asiakas olisi etäyksikössä. Joskus voi olla, että etäyksikössä oleskelu riittää asiakkaalle tai, että asiakas ei halua mennä

missään vaiheessa keskusturvakotiin. Tällöin asiakkaan kaikki asiat hoituisivat pääosin keskusturvakodin kautta ja etäyksikön henkilöstön avulla. Etäyksikössäkin olisi huolehdittava asiakkaan toipumisesta ja siitä, että asiakkaan koulua käyvillä lapsilla olisi mahdollisuus jatkaa koulunkäyntiä mahdollisimman normaalisti.

Keskusturvakodin etäyksiköt olisi sijoitettu ympärivuorokautisten sosiaali- ja terveyspalvelujen yhteyteen, jotta henkilöstön ympärivuorokautinen läsnäolo turvattaisiin ja asiakkaiden olisi mahdollista saada tarvittaessa kriisiapua ja tukea normaalin päivärytmin ylläpitämiseen ruokailuineen. On huomattava, ettei yksittäinen hälytysjärjestelmällä turvattu asunto vastaa turvakodin etäyksikköä. Sama tilanne on avuntarvitsijan sijoittamisessa esimerkiksi vanhusten terveyskeskusosastolle, jossa ei pystytä tarjoamaan kriisiapua. Myöskään asunnottomille tarkoitetut majoituspaikat eivät täytä turvakotivaatimuksia.

Keskusturvakodin etäyksikkö olisi aina etukäteen suunniteltu ja toimintaa varten perustettu yksikkö. Turvakodeille olisi määriteltävä selkeästi minkä palvelun yhteyteen etäyksikkö on mahdollista sijoittaa ilman, että kummankaan toimijan normaali päivittäinen toiminta tai turvallisuus vaarantuisi. Jos etäyksiköksi sopivaa yhteistyötahoa ei joltakin alueelta löytyisi, asiakkaiden ensisijaisena sijoituspaikkana olisi lähin turvakoti tai sen etäyksikkö. Sellaisilla haja-asutusalueilla, joilla ei ole sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköitä, joissa työskentelisi kriisityöhön erikoistunutta henkilöstöä, voitaisiin perustaa etäturvakoti niin, että keskusturvakodin palvelut olisivat jatkuvasti etäyhteyksin käytettävissä, mutta etäyksikön sijoituspaikassa olisi läsnä muuta henkilöstöä. Tämä edellyttäisi jatkuvaa suojattua yhteyttä keskusturvakotiin vuorokauden ympäri. Tämän kaltaista palvelua voitaisiin ajatella yhtenä ratkaisuna harvaanasuttujen alueiden väliaikaiseksi turvakotisijoitukseksi. Tällaista palvelua ei vielä ole.

Salainen turvakoti on Suomessa asia, joka täytyy ratkaista. Salaisen turvakodin toimintamalleja on kehitetty ja kehitetään edelleen, mutta vielä ei voida sanoa, että Suomessa toimisi salainen turvakoti. Vaikka Suomessa ei varsinaisesti ole salaista turvakotia, voi-

daan asiakkaan oleskelupaikka salata turvakotiverkoston järjestelyin. Salainen turvakoti on mikä tahansa turvakoti, johon sijoitetaan henkilö ja hänen olinpaikkansa on salattu. Turvakotiin sijoituksesta päättävät neuvotteluin henkilö itse, turvakodin johtaja tai joku muu turvakodin turvallisuudesta vastuussa oleva henkilö. Turvakodista *ei* tule salaista turvakotia vaikka henkilö on sijoitettu sinne toisella nimellä tai nimettömänä ja turvakodin osoite ei ole kenenkään tiedossa. Menettely on kuitenkin käyttökelpoinen toimenpide. Asiakkaan olinpaikkaa voidaan muuttaa ja hänet voidaan lähettää yhteistyöturvakoteihin Pohjoismaissa sekä Euroopassa. Turvakoti voisi pyytää apua asiakkaan asuin-kunnan sosiaalitoimesta ja poliisilta, jos asiakas antaa siihen luvan. Muutoin apua täytyisi pyytää turvakotiverkoston kautta esimerkiksi sijoitusturvakodin sijaintikunnan tai alueen poliisilta ja sosiaalitoimelta. Lisäksi on arvioitava henkilön tarvitsema kriisiapu ja sen saatavuus. Turvakotiin sijoittaminen on mahdollista, jos siitä ei aiheudu turvallisuusuhkaa turvakodin muille asukkaille, henkilöstölle eikä asiakkaaksi tulevalle henkilölle ja mahdollisesti hänen alaikäisille lapsilleen. Turva-asunto ei ole turvakoti, jos se ei ole luokiteltavissa minkään keskusturvakodin etäyksiköksi, josta on yhteydet keskusturvakotiin vuorokauden ympäri ja tarvittaessa mahdollisuus tavata lähisuhdeväkivallan kriisityöhön erikoistunutta henkilöstöä.

Yleensä myöskään turvapalvelujen tarjoamat asunnot eivät olisi turvakoteja, vaan paikkoja, jossa taataan henkilöiden fyysinen turvallisuus. Turvatalo tarjoaa turvapalveluita, mutta ei psykososiaalista tukea eikä kriisiapua, joten sitä ei ole luokiteltu turvakodiksi koska se ei täytä turvakodin määritelmää.

4 §. Lähisuhdeväkivalta. Pykälässä määriteltäisiin lähisuhdeväkivalta tavalla, joka noudattaa eurooppalaista käsitystä lähisuhdeväkivallasta. Lähisuhdeväkivallalla tarkoitetaan niitä tapahtumia, joissa henkilö on väkivaltainen nykyistä tai entistä kumppaniaan, lastaan, lähisukulaistaan tai muuta läheistään kohtaan. Väkivalta tarkoittaa ihmisoikeusloukkausta, joka aiheuttaa tai voi aiheuttaa teon kohteelle ruumiillista, seksuaalista, henkistä tai taloudellista haittaa tai kärsimystä, mukaan lukien tällaisilla teoilla uhkaaminen,

pakottaminen tai mielivaltainen vapautenriisto joko julkisessa tai yksityiselämässä.

Lähisuhdeväkivalta sisältää perheväkivallan. Lähisuhdeväkivallan kaltaisiksi teoiksi voidaan katsoa esimerkiksi vainon kohteeksi joutuminen. Tällöin kyseessä on usein jonkun tutun ja läheisen aiheuttama uhka. Myös kunniaan liittyvä väkivalta voidaan luokitella lähisuhdeväkivallaksi, koska siinä yleensä perhe tai suku puolustaa kunniaansa ja rankaisee henkilöä, joka on tehnyt vastoin perheen tahtoa.

5 §. Turvakotipalvelu. Pykälän 1 momentissa kuvattaisiin turvakodissa annettava palvelu. Turvakotipalvelu olisi tarkoitettu kaikenikäisille lähisuhdeväkivaltaa kohdanneille tai sen uhan alla eläville. Turvakotipalvelujen tulee olla avoimia sekä yksin tuleville aikuisille että lasten kanssa tuleville aikuisille. Turvakodeissa tulisi mahdollisuuksien mukaan tarjota erillisiä tiloja miehille ja naisille. Turvakotipalveluissa tulee ottaa huomioon asiakkaiden terveyteen, kulttuuristaustaan ja elämäntilanteeseen liittyvät erityistarpeet. Tämä vaatisi usein erityishuomion kiinnittämistä asumisjärjestelyihin, lisäresursseja ja yhteistyön tiivistämistä muiden palvelujen kanssa. Erittäin tärkeää on yhteistyö lastensuojeluun, kun asiakkaan mukana on lapsia.

Pykälän 2 momentissa määritellään turvakodin johtajan tehtäväksi yhdessä lähisuhdeväkivallan kriisityöhön erikoistuneen henkilöstönsä kanssa arvioida turvakodissa vietetävän ajan pituus. Turvakotipalveluilla olisi päätäntävalta ammattihenkilöstönsä avulla siitä, mihin asiakkaan erityistarpeista missäkin tilanteessa kyetään vastaamaan. Turvakodin ammattihenkilöstö arvioisi myös akuutin kriisiavun tarpeen, ja päättäisi tarpeen loppumisesta sekä neuvottelisi kunnan sosiaalitoimen kanssa henkilön jatkohoidosta. Yhden tahon tulisi olla vastuussa kokonaisuudesta ja silloin, kun asiakas olisi turvakodissa, olisi turvakoti vastuussa oleva kriisityön osaamisyksikkö, joka tekisi yhteistyötä muiden erityisalojen palveluntarjoajien kanssa. Tämä selkeyttäisi turvakodin ja kunnan välisen työnjaon kriisin hoidossa. Turvakoti hoitaisi akuutin kriisivaiheen. kunta keskittyisi ennaltaehkäisyyn ja turvakotijakson päätyttyä avohuollon toimenpitein tukemaan henkilön takaisin normaaliin elämään.

Turvakodeissa annettavan akuutin tuen ja avun tarpeen määrä ja kesto vaihtelisi yksilöllisesti. Turvakodissa vietetty aika mitoitettaisiin avuntarvitsijan yksilölliseen tarpeeseen. Akuuttia kriisiapua tarvitseville tarjottaisiin mahdollisuuksien mukaan aina paikka turvakodista. Jos vapaita paikkoja ei olisi, ratkaisuna pitäisi olla muu turvallinen paikka, jossa tarvittaessa ei tarvitsisi olla yksin. Kriisiavun tarvitsija sijoitettaisiin mahdollisimman pian vapautuneeseen turvakotipaikkaan. Avun tarpeen intensiteetti vaihtelee ympärivuorokautisen tuen ja turvatun asumisen tarpeesta tilanteeseen, jossa asiakasta voidaan auttaa tarjoten tukea, neuvontaa ja ohjausta avopalveluna. Avopalvelut tarjoavat tarvittaessa pitkäaikaista tukea.

Avohuoltoa voidaan tarjota turvakotijakson jälkeen, kun henkilö tarvitsee vielä tukea normaalielämästä selviytyäkseen. Avohuolto voisi tulla kyseeseen myös turvakodin asemasta silloin, kun henkilö on kokenut väkivaltaa, mutta ei koe tarvitsevansa turvakodissa vietettävää aikaa. Avopalvelu voi olla puhelinneuvontaa, ajanvaraukseen perustuvaa keskusteluapua väkivaltatyön ammattilaiselta, ohjattuja vertaisryhmiä tai esimerkiksi tuttua asumista. Avopalvelusta huolehtisi kunta normaalina sosiaalihuollon palveluna. Näitä palveluja kunta voisi järjestää itse tai ostaa palvelun nykyiseen tapaan ostopalveluna. Usein lähisuhdeväkivaltaa kokenut henkilö tarvitsee pitkäkestoista apua traumojen käsittelemiseen ja elämän tilanteensa selkeyttämiseen. Tällaista apua ei ole saatavissa tilapäismajoituksessa tai muissa yleisissä majoituspaikoissa, sillä näiden majoituspalveluiden pelkkä tarjonta riittää turvakotipalveluksi, sillä ne eivät tarjoa tarvittavaa psykososiaalista tukea. Turvakotipalvelujen tavoitteena on uhrin turvallisuuden takaaminen, väkivaltakierteen katkaiseminen ja sen aiheuttamien kriisien ja muiden ongelmien hoitaminen.

Pykälän 3 momentissa esitetään, että sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä turvakotipalveluista ja tarkentaa niiden suhdetta kunnan vastuulla oleviin sosiaalihuollon avopalveluihin.

6 §. Turvakotipalvelun asiakkaat. Pykälän 1 momentissa määriteltäisiin turvakotipalvelun ensisijainen käyttäjäryhmä, jolla tarkoi-

tettaisiin lähisuhdeväkivaltaa kokeneita ja sen uhan alla eläviä naisia ja miehiä ja heidän alaikäisiä lapsiaan. Turvakotipalvelujen tulee olla avoimia sekä yksin tuleville aikuisille että lasten kanssa tuleville aikuisille. Turvakodeissa tulee mahdollisuuksien mukaan tarjota erillisiä tiloja miehille ja naisille. Myös asiakkaiden terveyteen, kulttuuristaustaan tai elämäntilanteeseen liittyvät erityistarpeet olisi otettava huomioon. Tällaisia erityistarpeita on erittäin haavoittuvien ryhmien henkilöillä kuten vammaiset iäkkäät ja maahanmuuttajat tai maahanmuuttajataustaiset henkilöt. Erityisen haavoittuva ryhmä on lapset, jotka tarvitsevat erityistä tukea. Ennen kaikkea turvakotipalvelu on tarkoitettu kaikille lähisuhdeväkivallan seurauksena surauksena syntyneeseen tarpeeseen saada turvakodista akuuttia kriisiapua. Mikä tahansa elämäntilanteen vaikeus ei oikeuta turvakotipaikkaan valtion kustannuksella.

Pykälän 2 momentissa määritellään muut ryhmät, jotka voisivat tarvittaessa tulla ohjatuiksi turvakotipalveluihin. Tämä tarkoittaisi sitä, että turvakotiin voitaisiin ohjata myös lähisuhdeväkivaltaan rinnastuvien tekojen kohteiksi joutuneita henkilöitä. Tällaisia henkilöitä olisivat Suomessa vielä vähän tunnistettujen tekojen kohteeksi joutuneet kuten kunniaväkivallan ja vihan tai vainon kohteeksi joutuneet. Jos sijoitettava henkilö muodostaa uhan muille, häneen kohdistuvan uhan vuoksi, tulisi hänelle löytää muu turvallinen sijoituspaikka. Tämä paikka voisi olla fyysisesti turvallisempi turvakoti tai turvatalo tai muu sijoituspaikka. Tämän momentin mukaisen väkivallan kohteeksi joutuneet henkilöt tarvitsevat usein myös erilaista tukea ja apua kuin perinteisen lähisuhdeväkivallan asiakas.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin lähisuhdeväkivaltaa kohdanneelle tai sen uhan alla elävälle henkilölle mahdollisuus hakeutua vapaasti mihin tahansa turvakotiin, joka on tehnyt 9 §:ssä tarkoitetun palveluntuottamissopimuksen Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa. Rajoituksena olisi kuitenkin turvakodin vastaanottokyky kuten esimerkiksi vapaiden paikkojen riittävyys. Jo ennen tulohaastattelua tulisi selvittää myös mahdolliset muut esteet sijoitukselle, juuri tähän nimenomaiseen turvakotiin. Jos henkilö ei

paikkapulan tai muun syyn vuoksi voisi tulla kyseisen turvakodin asiakkaaksi, tulisi yhteistyössä hänen kanssaan löytää hänelle toinen sopiva turvakoti. Turvakodin läheisyyden etuna on lasten koulunkäynnin jatkuvuuden turvaaminen ja asiakkaan työssäkäynti mahdollisuus tulisi ottaa huomioon.

7 §. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tehtävät. Pykälässä säädettäisiin Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tehtävistä tämän lain mukaisesti. Ensimmäisen momentin mukaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitos toimisi päävastuullisena lain toimeenpanossa ja sen nojalla turvakotipalvelun kehittämisessä valtakunnalliseksi kaikkien palvelua tarvitsevien saatavilla helposti olevaksi palveluksi. Tehtävä edellyttää hyvää yhteistyötä kaikkien toimijoiden kanssa. Turvakotipalvelun kriisipalvelun kehittäminen ja valtakunnallistaminen onnistuu parhaiten yhteistyössä turvakotipalvelun tuottavien kanssa. Avohuollon kehittäminen saumattomaksi palveluketjuksi edellyttää yhteistyötä kuntien ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä vastuussa olevien tahojen kanssa. Toisessa momentissa säädettäisiin tavasta, jolla Terveiden ja hyvinvoinnin laitos huolehtisi tehtävästään. Keinona olisi olemassa olevien turvakotien joukosta parhaimpien valitseminen yhteistyökumppaneiksi ja palvelun tuottajiksi. Lisäksi sen tulisi löytää muita sopivia palveluntuottajia. Näiden valittujen kanssa se solmisi 9 pykälässä tarkoitetun sopimuksen. Valinnassa tulee kiinnittää huomiota 8 §:ssä mainittuihin säädöksiin palveluntuottajalta vaadittavista edellytyksistä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tulee valita palveluntuottajista parhaiten edellytykset täyttävän turvakotipalvelun tuottaja. Tässä valinnassa apuna ovat Turvakotipalvelujen kansalliset laatusuosituks (THL, Ohjaus 11/2013) sekä valtioneuvoston asetus turvakotipalvelun tuottajalle säädetyistä edellytyksistä, joka on säädetty 8 pykälän 3 momentin nojalla.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos huolehtisi valtion varoista maksettavan korvauksen jaon valmisteluun, korvauksen maksatukseen ja sen käytön valvontaan liittyvistä tehtävistä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle kuuluisi myös huolehtia valtakunnallisesta turvakotipalvelujen ja toiminnan ohjauksesta ja palvelun laadun seurannasta, sekä palvelun-

tuottajien henkilöstön koulutuksen järjestämisestä.

Tämän pykälän 3 momentin mukaisesti Terveiden ja hyvinvoinnin laitos toimisi myös turvakotipalvelun tuottamisessa kokonaiskoordinoijana. Tähän tehtävään se tarvitsee turvakotipalveluntuottajia avukseen, koska ainakin Ensi- ja turvakotien liitolla on valmiit toimintatavat yhteistyön tekemiseksi ja toiminnan koordinoimiseksi. Mikään ei estä sitä, että jatkossa ryhmä turvakoteja valitsee koordinoivan tahon esimerkiksi alueellisesti Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen toimiessa valtakunnallisena koordinoijana. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tehtävänä on hallita valtakunnallinen kokonaisuus.

8 §. Turvakotipalvelun tuottamiselle asetettavat edellytykset. Pykälässä säädettäisiin edellytyksistä, jotka turvakotipalveluntuottajan tulisi täyttää, ollakseen valintakelpoinen palveluntuottajaksi ja sopimuksen laatijaksi Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa.

Pykälän 1 momentissa, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tehtäväksi määriteltäisiin turvakotipalvelun tuottajien valinta tietyn edellytyksin. Yksi edellytys olisi ympärivuorokautiseen sosiaalipalvelun tuottamiseen liittyvä toimilupa. Laki yksityisistä sosiaalipalveluista (922/2011) tuli voimaan 1.10.2011). Tälläkin hetkellä yksityisillä ympärivuorokautista turvakotitoimintaa harjoittavilla palveluntuottajilla on edellä mainitussa laissa tarkoitettu toimilupa. Luvan myöntää Aluehallintovirasto tai Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto. Pykälän 2 momentissa myös kunnallisen turvakotipalvelun tuottavan tulisi täyttää nämä edellytykset. Edellytysten täyttymisen tarkistaisi Terveiden ja hyvinvoinnin laitos sopimuksesta neuvotellessaan. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos konsultoi sosiaali- ja terveydenhuollon lupa- ja valvontaviranomaisia tässä asiassa.

Vain näin palveluntuottajat asetettaisiin samaan asemaan valtion varoista maksettavan korvauksen saamisen edellytysten suhteen. Samojen edellytysten noudattaminen helpottaisi valvontaa ja toiminnan vertailua.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin palveluntuottajan ammattihenkilöstön pätevydestä. Asiaa on arvioitu jo toimiluvan saannin

yhteydessä, mutta tarkoituksena tässä olisi erityisesti kiinnittää huomiota kaikkein haavoittuvammassa asemassa olevien henkilöiden avun saantiin. Turvakotipalvelun tuottajan henkilöstöllä tulisi olla riittävä koulutus, työkokemus ja pätevyys lähisuhdeväkivallan kriisityöhön. Henkilöstöön tulisi kuulua tarpeellinen määrä eri ammattiryhmien edustajia. Lisäksi henkilöstöön voisi kuulua erityisasiantuntijoita riippuen siitä mikä kriisityön erityisalue on palveluntuottajan erityisalaa. Erityisalana voitaisiin pitää maahanmuuttotaustaisten henkilöiden turvakotipalvelun järjestämistä tai vammaisten tai iäkkäiden henkilöiden turvakotipalvelun järjestämistä. Erittain haavoittuvien ryhmien turvakotipalvelun tuottamisessa tulisi ottaa huomioon lisäresurssitarve. Lisäresurssitarve voi tulla kyseeseen myös tavanomaisissa turvakotipalveluissa vakavissa kriisitilanteissa ja haavoittuvassa asemassa olevaan ryhmään kuuluvan henkilön turvakotisijoituksessa. Turvakotiin mukana seuraavat lapset tulisi aina luokitella haavoittuvassa asemassa oleviksi.

Pykälän 4 momentin nojalla valtioneuvoston asetuksella annettaisiin tarkemmin säännöksiä turvakotipalvelun tuottajalle asetettavista edellytyksistä.

9 §. Turvakotipalvelun tuottamista koskeva sopimus. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin turvakotipalvelun tuottajien kanssa tehtävästä sopimuksesta. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos tekisi turvakotipalvelusopimuksen enintään viideksi vuodeksi kerrallaan niiden toimijoiden kanssa, jotka täyttävät parhaiten 8 §:ssä ja sen nojalla annetussa asetuksessa edellytykset turvakotipalvelun tuottamisesta. Näille turvakotipalvelun tuottajille jaettaisiin 10 §:n 2 momentin perusteella vuosittain valtion varoista maksettava korvaus, kun sen määrä olisi vahvistettu valtion talousarviossa. Tämä korvaus olisi siten riippuvainen valtion talousarvioon tätä tarkoitusta varten varatusta määrärahasta.

Pykälän 2 momentissa lueteltaisiin ne asiat, joista ainakin pitäisi sopia turvakotipalvelujen tuottamisesta tehtävässä sopimuksessa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ja palvelun tuottajan välisen sopimuksen pykälässä mainittu luettelo ei ole tarkoitettu tyhjentäväksi vaan sopimuspuolet voisivat tarpeen mukaan sopia muistakin, kuin pykälässä

mainituista asioista. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö vahvistaisi korvauksen määrän turvakotikohtaisesti heti kun valtion talousarvio on vahvistettu. Momentissa esitetään, että sopimuksessa tulisi sopia ainakin seuraavista asioista:

Kohdassa 1) yksilöidään turvakoti ja sen etäyksiköt, jos niitä on. Lisäksi todetaan turvakodin perhepaikkamäärä sekä turvakodin tarjoamat palvelut.

Kohdassa 2) osapuolet sopivat siitä toimialueesta, jolla turvakoti pääasiallisesti toimii. Turvakodin toiminta-alueina on ainakin toistaiseksi käytettävä alueita, joilta saadaan tilastotietoja lähisuhdeväkivaltaan liittyen. Turvakotipalvelun tuottajaksi valikoituneet turvakodit voivat majoittaa myös muiden alueiden asiakkaita, jos niillä on tilaa. Asiakkaat voivat myös vapaasti valita turvakodin, johon mennä.

Kohdassa 3) määriteltäisiin alustavasti korvauksen määrä tämän lain 10 §:n 3 momentin perusteita noudattaen sekä sovittaisiin myös niistä seikoista, jotka vaikuttavat korvauksen määrään, joko vähentäen tai lisäten korvausta. Tämä olisi tärkeää tehdä etukäteen valmistauduttaessa korvausten yhteismäärän riittävyyteen suhteessa valtion talousarviossa tarkoitukseen osoitettuun määrärahaan.

Kohdassa 4) säädettäisiin sovittavaksi turvakodin vastuuhenkilöstä, joka yleensä on turvakodin johtaja. Samalla tulisi sopia vastuuhenkilöstä, kun johtaja ei ole paikalla. Lisäksi sovittaisiin muun henkilöstön lukumäärästä ja henkilöstömitoituksesta suhteessa perhepaikkojen määrään ja tarjottaviin palveluihin.

Kohdassa 5) tarkoitettu tietojen vaihdosta, turvakotipalveluun liittyvistä rekistereistä ja asiakastietojen säilyttämisestä on annettu ohjeita Turvakotipalvelujen kansallisissa laatusuosituksissa (Ohjaus11/2013). Säännöksiä asiasta löytyy muun muassa laista sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä (159/2007), henkilötietolaista (523/1999) sekä arkistolaista (831/1994).

Kohdan 6) mukaan osapuolet sopisivat henkilöstölle järjestettävästä koulutuksesta ja ainakin siitä, miten turvakotihenkilöstön perus- ja jatkokoulutuksen saaneiden henkilöi-

den koulutus järjestetään palveluntuottajan toimialueella. Valtakunnallisen ja alueellisen täydennyskoulutuksen järjestämisvelvollisuus kuuluu palvelun tuottajalle, jota Terveysten ja hyvinvoinnin laitos koordinoisi. Koulutustarpeesta neuvotellaan turvakotien kanssa.

Kohta 7) velvoittaisi sopimaan palvelun tuottajan toiminnasta turvakotiverkostossa. Verkostossa toiminta on tarkoitettu joustavoittamaan turvakotitoimintaa ja sijoituspaikan löytymistä niissä tapauksissa, joissa ensisijainen turvakoti ei sovi sijoituspaikaksi syystä tai toisesta.

Kohta 8) edellyttäisi, että sopimuksen voimassaoloajasta on sovittu. Ehdotetun 9 §:n 1 momentin mukaisesti sopimus olisi voimassa valtion varoista korvauksen osalta aina vuoden kerrallaan. Muilta osin sopimus olisi voimassa enintään viisi vuotta.

Sopimuksen irtisanomisehtoina voitaisiin käyttää osapuolten sopimusrikkomuksia, mutta myös muita sovittuja ehtoja, jotka ovat olennaisia sopimuksen voimassaolon edellytyksinä.

10 §. Valtion varoista maksettava korvaus ja sen määräytyminen. Pykälässä säädettäisiin valtion varoista maksettavan korvauksen maksamisesta ja sen määräytymisestä sekä jakamisesta palveluntuottajille. Tarkemmat säännökset annettaisiin valtioneuvoston asetuksella.

Pykälän 1 momentissa edellytettäisiin, että valtion varoista maksettavan korvauksen vuotuinen määrä laskettaisiin talousarviossa myönnettyyn kokonaismäärärahan perusteella. Palvelun tuottajien yhteenlasketut korvausmäärät eivät saa ylittää valtion talousarviossa vuosittain tähän tarkoitukseen varattua määrärahaa. Nyt tiedossa oleva valtionavustus on toistaiseksi 8 miljoonaa euroa vuodessa. Tämä summa jaetaan Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen toimesta järkevästi mahdollisimman kattavan turvakotipalvelujärjestelmän luomiseksi. Turvakotien korvausten tarvetta laskettaisiin niin, että se vastaisi niitä kustannuksia, joiden arvioidaan keskimäärin aiheutuvan turvakotien ylläpitämisestä, palvelujen asianmukaisesta tuottamisesta sekä turvakotipalvelua tuottaville ammattilaisille ja vapaaehtoisille henkilöille järjestettävästä koulutuksesta. Tämä antaisi

turvakodeille mahdollisuuden olla jatkuvassa ylläpitovalmiudessa. Turvakodilla tulisi olla tietty henkilöstö palvelun tuottamiseen. Turvakodin ympärivuorokautinen toiminta edellyttää vähintään seitsemän henkilötyövuoden resursseja jaettuna eri työvuoroihin.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin korvauksen jakamisesta turvakotitoimintaan. Sosiaali- ja terveysministeriö ohjaisi valtion talousarvioon hyväksytyin määrärahan Terveysten ja hyvinvoinnin laitokselle edelleen ennakkona jaettavaksi 3 momentissa mainituilla perusteilla momentissa tarkoitettuihin kustannuksiin niille turvakodeille, jotka ovat tehneet turvakotipalvelu tuottamisesta sopimuksen.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin perusteista, jotka otettaisiin huomioon korvausta jaettaessa. Palveluntuottaja saisi palvelujen tuottamisesta aiheutuvien kustannusten korvaukseksi laskennallisin perustein maksettavan valtion korvauksen, jonka suuruutta mitoitettaessa otetaan huomioon tämän lain 9 §:n 2-kohdassa määritellyn toimialueen asukasluku, pinta-ala, toimialueen poliisille tulleiden rikostietojärjestelmään kirjattujen perheväkivaltajuttujen määrä ja turvakotipalvelujen käyttö varainhoitovuotta edellisen vuoden lopussa.

Turvakotipalvelusta valtion varoista maksettava korvaus tuottajalle olisi tulevaisuudessaakin määritelty ja sidottu valtion talousarvioon. Korvaus olisi luonteeltaan yleisavustus. Korvauksen taso riippuisi valtion talousarviossa vuosittain tarkoitukseen myönnettävästä määrärahasta.

Pykälän 4 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin tarkemmin valtion varoista maksettavan korvauksen määräytymisperusteiden painoarvoista ja korvauksen jakamisesta.

11 §. Korvauksen käyttöä koskeva selvitys, korvauksen palauttaminen ja uudelleen jakaminen. Pykälän 1 momentin mukaan turvakotipalveluntuottaja antaisi vuosittain tiettyyn määräaikaan mennessä Terveysten ja hyvinvoinnin laitokselle varainhoitovuotta koskevan selvityksen palveluntuottamis sopimukseen perustuvista sopimuksen toteuttamisesta aiheutuneista kustannuksista. Tässä yhteydessä ne palveluntuottajat, joiden saama korvaus olisi ollut kuluihin nähden liian

vähäinen, voisivat esittää tarpeensa lisäkorvauksesta. Vastaavasti ne, joiden kustannukset ovat pienemmät, tulisi varautua korvauksen takaisinmaksuun.

Pykälän 2 momentissa esitettäisiin, että Terveyden ja hyvinvoinnin laitos voisi jakaa mahdollisesti palautunutta korvausta sellaisille turvakotipalvelun tuottajille, joiden saama korvaus on selvityksen perusteella ollut aiheutuneisiin kustannuksiin nähden liian vähäinen. Tämän momentin soveltaminen tulee harvoin kyseeseen. Turvakotien on sopeutettava toimintansa lähtökohtaisesti sellaiseksi, että ennakkoon jaettava määräraha riittää kattamaan 10 §:n 2 momentissa mainitut kustannukset. Laskennallisin perustein jaettua korvausta voisi jäädä yli, jonkin ennalta arvaamattoman tapahtuman tai väärinkäytöksen seurauksena. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos tekisi saamansa selvityksen perusteella esityksen sosiaali- ja terveysministeriölle kustannusten hyväksymisestä ja toisaalta palauttamisista. Kun ministeriö olisi hyväksynyt uudelleenjakopäätöksen, voisi Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, päätöksen nojalla, edellyttää palveluntuottajaa palauttamaan mahdollisen käyttämättä jääneen korvausosuuden. Korvaus uudelleen jakamisen ehtona on, että käyttämättä jäänyttä korvausta on palautunut. Valtion varoista turvakotipalvelun tuottamiseen varatun korvauksien kattona on valtion talousarvioon hyväksytty määräraha.

Pykälän 3 momentissa esitetään, että valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä valtion varoista jaettavan korvauksen maksamisesta, selvityksen sisällöstä ja edellytyksistä korvauksen palauttamiseksi sekä uudelleen jakamiseksi.

12 §. Yleinen johto, ohjaus ja valvonta. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan, että valtion varoista maksettavan korvauksen yleinen johto, ohjaus ja valvonta kuuluisivat sosiaali- ja terveysministeriölle.

Pykälän 2 momentissa määriteltäisiin Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tehtäväksi turvakotitoiminnan valtakunnallinen koordinointi ja ohjaus. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos toimisi turvakotitoiminnan toimeenpanon koordinoijana ja toimintakäytäntöjen ohjaajana sekä ohjeistuksen laatijana. Laadun valvonnan osalta se tekisi yhteistyötä sosiaali-

li- ja terveysalan lupa- ja valvontaviranomaisien kanssa.

Lähisuhdeväkivalta-asiat kuuluvat sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön osalta sosiaali- ja terveysministeriölle.

13 §. Valtionavustuslain soveltaminen. Pykälän 1 momentissa esitetään, että palveluntuottajien saaman korvauksen valvonnan, takaisinperinnän ja tietojensaannin osalta sovellettaisiin valtionavustuslain (688/2001) menettelytapoja koskevia säännöksiä, siltä osin kun vastaavia säännöksiä ei ole sisällytetty valtion varoista turvakodin tuottajalle maksettavasta korvauksesta annettuun lakiin.

Valtionavustuslaista ehdotetaan sovellettavaksi säännöksiä menettelystä esimerkiksi korvauksen käytön, valvonnan, takaisinperinnän tai oikaisuvaatimusten suhteen. Säännöksellä haluttaisiin yksinkertaistaa lain tulkintaa. Valtion varoista maksettaville korvauksille olisi yhdenmukaiset menettelytapasäännöt ja ne olisivat valtionavustuslain mukaiset.

Turvakotipalvelutoimintaan valtion varoista maksettava korvaus poikkeaisi jossain määrin valtionavustuslain tarkoittamasta määrärahamallista. Tämä ei kuitenkaan estä valtionavustuslain tiettyjen menettelytapoja koskevien säännösten soveltamista myös turvakotipalvelun tuottamista koskevan toiminnan määrärahan osalta. Lisäksi hallituksen esityksessä esitettäisiin turvakotipalvelun tuottajalle jaetun määrärahan uudelleen jakoa tietyin edellytyksin. Tämä lisäisi määrärahan jaon harkinnanvaraisuutta ja joustavuutta. Näistä syistä esitetään, että turvakotipalvelun tuottamistoimintaan jaetun määrärahan suhteen sovellettaisiin valtionavustuslain määrärahan valvontaa, takaisinperintää ja tietojensaantia koskevia säännöksiä, siltä osin kuin tällä lailla ei toisin säädetä. Valtionavustuslain lukuihin 4—6 sisältyvistä säännöksistä sovellettaisiin:

1) 14 §:ää valtionavustuksen saajan tiedonantovelvollisuudesta;

2) 15 §:ää valtionapuviranomaisen valvontatehtävästä;

3) 16 §:stä valtionapuviranomaisen sekä tämän valtuuttaman tai tätä avustavan tarkastusoikeudesta sekä tarkastuksessa noudatettavasta menettelystä ja virkavastuusta;

4) 17 §:ää tarkastuksen suorittamisesta sekä velvollisuudesta avustaa;

5) 18 §:ää valtionapuviranomaisen oikeudesta saada virka-apua;

6) 20 §:ssä valtionavustuksen palauttaminen;

7) 21 §:ää velvollisuudesta valtionavustuksen takaisinperintään;

8) 22 §:ää valtionavustuksen harkinnanvapaudesta takaisinperinnästä;

9) 25 §:ää valtionavustuksen viivästysko-rosta;

10) 28 §:ää valtionavustuksen takaisinperinnän määräajasta;

11) 29 §:n 1 momenttia valtionavustuksen maksatuksen raukeamisesta;

12) 30 §:ää palautettavan tai takaisin peritävän valtionavustuksen kuittauksesta;

13) 31 §:ää valtionapuviranomaisen oikeudesta saada tietoja toiselta viranomaiselta;

14) 32 §:ää tietojen luovuttamisesta; ja

15) 34 §:ää muutoksenhausta valtionapua koskevassa asiassa.

Pykälän 2 momentin mukaan valtionavustuksen saajana olisi palveluntuottaja ja valtionapuviranomaisena sosiaali- ja terveystoimi-

14 §. Voimaantulo. Laki ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2015.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelun tuottajalle

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Lain tarkoitus

Lain tarkoituksena on turvata valtakunnallisesti laadukkaat ja kokonaisvaltaiset turvakotipalvelut henkilöille, joihin kohdistuu lähisuhteessa väkivaltaa tai jotka elävät tällaisen väkivallan uhan alla.

2 §

Soveltamisala

Tässä laissa säädetään niistä perusteista, joita noudatetaan maksettaessa valtion varoista korvausta turvakotipalvelua tuottaville toimijoille.

Lakia sovelletaan myös kunnalliseen turvakotiin ja kunnallisen turvakotipalvelun tuottajaan.

3 §

Turvakodin määritelmä

Turvakoti on ympärivuorokautinen, asiakkaalle maksuton kriisityön yksikkö, johon lähisuhdeväkivaltaa tai sen uhkaa kokeva henkilö tai perhe voi mennä oma-aloitteisesti tai viranomaisen tai muun tahon ohjaamana, tarvittaessa myös nimettömänä.

4 §

Lähisuhdeväkivalta

Lähisuhdeväkivallalla tarkoitetaan tässä laissa niitä tapahtumia, joissa henkilö on väkivaltainen nykyistä tai entistä kumppaniaan,

lastaan tai puolisonsa lasta, vanhempansa, muuta lähisukulaistaan tai muuta läheistään kohtaan. Väkivallalla tarkoitetaan tekoa, joka aiheuttaa tai voi aiheuttaa teon kohteelle ruumiillista, seksuaalista, henkistä tai taloudellista haittaa tai kärsimystä, mukaan lukien tällaisilla teoilla uhkaaminen, pakottaminen tai mielivaltainen vapaudenriisto.

5 §

Turvakotipalvelu

Turvakotipalvelu on turvakodin tarjoamaa välitöntä kriisiapua, ympärivuorokautista turvattua asumista sekä akuuttiin tilanteeseen liittyvää psykososiaalista tukea, neuvontaa ja ohjausta lähisuhdeväkivaltaa kokeneelle tai sen uhan alla elävälle henkilölle.

Turvakodin johtaja arvioi kriisityöhön erikoistuneen henkilöstönsä kanssa turvakotijakson pituuden.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä turvakotipalveluista.

6 §

Turvakotipalvelun asiakkaat

Turvakotipalvelua tarjotaan ensisijaisesti lähisuhdeväkivaltaa kokeneille tai sen uhan alla eläville henkilöille ja heidän mukanaan oleville alaikäisille lapsille.

Turvakotipalvelua voidaan antaa myös lähisuhdeväkivaltaan rinnastuvien syiden vuoksi apua tarvitsevien henkilöiden autta-

miseen, jos apu vastaa uhrin avuntarvetta eikä avun antaminen aiheuta haittaa tai vaaraa muille turvakodissa oleville.

Henkilö voi hakeutua mihin tahansa tässä laissa tarkoitettua turvakotipalvelua tarjoavaan turvakotiin, jos turvakodin paikkatilanne tämän sallii.

7 §

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tehtävät

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos huolehtii turvakotipalvelujen valtakunnallisesta saataavuudesta siten, että eri puolilla Suomea on tarjolla ja saatavilla palveluja tarpeeseen nähden riittävästi.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos tekee sopimukset turvakotipalvelun tuottamisesta sellaisten turvakotipalvelun tuottajien kanssa, jotka täyttävät parhaiten turvakotipalvelun tuottamiselle 8 §:ssä ja sen nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa säädetyt edellytykset.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos vastaa turvakotipalvelun kokonaisuuden koordinoimisesta valtakunnallisesti yhteistyössä sopimuksen tehneiden turvakotien kanssa.

8 §

Turvakotipalvelun tuottamiselle asetettavat edellytykset

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos valitsee turvakotipalvelun tuottajaksi toimijat, joilla on yksityisistä sosiaalipalveluista annetussa laissa (922/2011) tarkoitettu voimassa oleva toimilupa.

Kunnallisilta palveluntuottajilta edellytetään samat edellytykset turvakotipalvelun tuottamiseen kuin yksityisiltä toimijoilta. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos tarkistaa edellytysten täyttymisen sopimuksesta neuvotellessaan. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos konsultoi sosiaali- ja terveydenhuollon lupa- ja valvontaviranomaisia tässä asiassa.

Turvakotipalvelun tuottajan henkilöstöllä tulee olla riittävä koulutus, työkokemus ja perehtyneisyys lähisuuhdeväkivallan kriisityöhön. Henkilöstöön tulee kuulua tarpeellinen määrä eri ammattiryhmien edustajia. Li-

säksi henkilöstöön voi kuulua erityisasiantuntijoita riippuen siitä, mikä kriisityön erityisalue on palveluntuottajan erityisalaa.

Turvakotipalvelun tuottamiselle asetettavista edellytyksistä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

9 §

Turvakotipalvelun tuottamista koskeva sopimus

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos tekee turvakotipalvelun tuottamista koskevan sopimuksen palvelun tuottajan kanssa enintään viideksi vuodeksi kerrallaan. Sopimukseen on otettava määräys, jonka mukaan vuosittain maksettava korvaus on riippuvainen valtion talousarvioon tarkoitusta varten varustusta määrärahasta.

Palvelujen tuottamista koskevassa sopimuksessa tulee sopia ainakin:

1) turvakodin yksilöinnistä ja sen tarjoamista turvakotipalveluista sekä turvakodin perhepaikkamäärästä;

2) toimialueesta, jolla sopimuksessa tarkoitettu palvelu järjestetään;

3) valtion varoista maksettavan korvauksen alustavasta määrästä 10 §:n 3 momentissa säädettyjä perusteita noudattaen sekä korvauksen maksamisesta;

4) turvakodin vastuuhenkilöstä ja muusta henkilöstöstä sekä henkilöstömäärän mitoituksesta;

5) menettelystä tietojen vaihdossa, turvakotipalveluun liittyvästä rekisterinpidosta ja asiakastietojen säilyttämisestä;

6) turvakotihenkilöstölle järjestettävästä koulutuksesta;

7) yhteistyöstä turvakotiverkostossa;

8) sopimuksen voimassaoloajasta sekä irtisanomisesta.

10 §

Valtion varoista maksettava korvaus ja sen määräytyminen

Valtion varoista maksetaan korvausta 9 §:ssä tarkoitettun sopimuksen tehneille turvakotipalvelujen tuottajille. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos sopii vuosittain korvauksen

suuruudesta valtion talousarvioon osoitetun määrärahan puitteissa.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos jakaa sovitun korvauksen ennakkona turvakotipalvelusopimuksen tehneille turvakotipalvelun tuottajille kattavan turvakotipalvelujärjestelmän luomiseksi 3 momentin mukaisesti.

Jaon perusteina otetaan huomioon turvakotipalvelun tuottajan toimialueen asukasluku, pinta-ala, toimialueen poliisille tulleiden rikostietojärjestelmään kirjattujen perheväkivaltajuttujen määrä ja turvakotipalvelujen käyttö varainhoitovuotta edeltävää vuotta edeltäneen vuoden lopussa.

Valtion varoista maksettavan korvauksen määräytymisperusteiden painoarvoista ja korvauksen jakamisesta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

11 §

Korvauksen käyttöä koskeva selvitys, korvauksen palauttaminen ja uudelleen jakaminen

Turvakotipalvelun tuottaja antaa vuosittain Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle varainhoitovuotta koskevan selvityksen turvakotipalvelun tuottamissopimuksen toimeenpanosta aiheutuneista kustannuksista. Selvitys koskee ennakolta valtion varoista jaetun korvauksen käyttöä, sen ylittämistä tai käyttämättä jäämistä. Selvityksessä voidaan samalla hakea ennakoon maksetun korvauksen täydennystä.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos voi jakaa palautuneita korvauksia sellaisille palveluntuottajille, joiden saama korvaus on ollut aiheutuneisiin kustannuksiin nähden liian vähäinen. Sosiaali- ja terveysministeriö päättää jakamatta jääneen osuuden uudelleen jakamisesta.

Tarkempia säännöksiä valtion varoista jaetavan korvauksen maksamisesta, selvityksen sisällöstä ja edellytyksistä korvauksen palauttamiseksi sekä uudelleen jakamisesta voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

12 §

Yleinen johto, ohjaus ja valvonta

Turvakotitoiminnan rahoituksen yleinen johto, ohjaus ja valvonta kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle.

Turvakotitoiminnan valtakunnallisen toiminnan koordinointi ja ohjaus kuuluvat Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle. Lisäksi laadun valvonta kuuluu sille yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon lupa- ja valvonta viranomaisten kanssa.

13 §

Valtionavustuslain soveltaminen

Edellä 10 §:ssä tarkoitettuun korvaukseen sovelletaan, mitä säädetään valtionavustuslain (688/2001):

- 1) 14 §:ää valtionavustuksen saajan tiedonantovelvollisuudesta;
- 2) 15 §:ää valtionapuviranomaisen valvontatehtävistä;
- 3) 16 §:stä valtionapuviranomaisen sekä tämän valtuuttaman tai tätä avustavan tarkastusoikeudesta sekä tarkastuksessa noudatettavasta menettelystä ja virkavastuusta;
- 4) 17 §:ää tarkastuksen suorittamisesta sekä velvollisuudesta avustaa;
- 5) 18 §:ää valtionapuviranomaisen oikeudesta saada virka-apua;
- 6) 20 §:ssä valtionavustuksen palauttaminen;
- 7) 21 §:ää velvollisuudesta valtionavustuksen takaisinperintään;
- 8) 22 §:ää valtionavustuksen harkinnanvaraisesta takaisinperinnästä;
- 9) 25 §:ää valtionavustuksen viivästyskorrosta;
- 10) 28 §:ää valtionavustuksen takaisinperinnän määräajasta;
- 11) 29 §:n 1 momenttia valtionavustuksen maksatuksen raukeamisesta;
- 12) 30 §:ää palautettavan tai takaisin perittävän valtionavustuksen kuittauksesta;
- 13) 31 §:ää valtionapuviranomaisen oikeudesta saada tietoja toiselta viranomaiselta;
- 14) 32 §:ää tietojen luovuttamisesta; ja

15) 34 §:ää muutoksenhausta valtionapua koskevassa asiassa.

14 §

Edellä 1 momentissa viitatuissa säännöksissä tarkoitettuna valtionavustuksen saajana pidetään tässä laissa turvakotipalvelun tuottajaa ja valtionapuviranomaisena sosiaali- ja terveysministeriötä.

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 9 päivänä lokakuuta 2014

Pääministeri

ALEXANDER STUBB

Peruspalveluministeri *Susanna Huovinen*